

فهرست مطالب

۷	بخش ۱	تیپ‌شناسی
۱۹	بخش ۲	درسنامه و تست
۲۰		درس ۱: مبانی تحلیل متن
۳۳		درس ۱ / علوم و فنون ادبی ۱
		سؤالات چهارگزینه‌ای
۳۸		درس ۲: تاریخ ادبیات پیش از اسلام قرن‌های اولیه هجری
۴۶		درس ۲ / علوم و فنون ادبی ۱
		سؤالات چهارگزینه‌ای
۵۱		درس ۳: سبک و سبک‌شناسی
۶۲		درس ۳ / علوم و فنون ادبی ۱
		سؤالات چهارگزینه‌ای
۶۷		درس ۴: زبان و ادبیات فارسی در سده‌های پنجم و ششم و ...
۸۰		درس ۴ / علوم و فنون ادبی ۱
		سؤالات چهارگزینه‌ای
۸۶		درس ۵: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های هفتم، هشتم و نهم
۹۵		درس ۵ / علوم و فنون ادبی ۲
		سؤالات چهارگزینه‌ای
۱۰۰		درس ۶: سبک‌شناسی قرن‌های هفتم، هشتم و نهم ...
۱۰۹		درس ۶ / علوم و فنون ادبی ۲
		سؤالات چهارگزینه‌ای
۱۱۵		درس ۷: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های دهم و یازدهم
۱۱۹		درس ۷ / علوم و فنون ادبی ۲
		سؤالات چهارگزینه‌ای

۱۲۴

درس ۸: سبک هندی / درس ۱۰ / علوم و فنون ادبی ۲

۱۳۶

سوالات چهارگزینه‌ای

۱۴۲

درس ۹: تاریخ ادبیات قرن‌های دوازدهم و سیزدهم ... / درس ۱ / علوم و فنون ادبی ۳

۱۵۲

سوالات چهارگزینه‌ای

۱۶۰

درس ۱۰: سبک‌شناسی قرن‌های دوازدهم و سیزدهم ... / درس ۴ / علوم و فنون ادبی ۳

۱۶۹

سوالات چهارگزینه‌ای

۱۷۵

درس ۱۱: تاریخ ادبیات قرن چهاردهم ... / درس ۷ / علوم و فنون ادبی ۳

۱۹۱

سوالات چهارگزینه‌ای

۱۹۸

درس ۱۲: سبک‌شناسی دوره معاصر و انقلاب اسلامی / درس ۱۰ / علوم و فنون ادبی ۳

۲۰۹

سوالات چهارگزینه‌ای

۲۱۵

بخش ۳ آزمون‌ها

۲۱۶

آزمون‌های جامع (پایه به پایه)

۲۱۶

پایه دهم

۲۲۴

پایه یازدهم

۲۳۳

پایه دوازدهم

۲۴۱

آزمون‌های جامع ۳ کتاب ترکیبی (ترکیبی همه پایه‌ها)

۲۶۳

بخش ۴ پاسخ‌نامه

۲۶۴

پاسخنامه تشریحی

۳۶۳

پاسخنامه کلیدی

۳۱۷

بخش ۵ ضمیمه سحرآمیز (خلاصه کاربردی مطالب)

برای مشاهده کنکور امسال
QR-Code را اسکن کنید!

تیپ‌شناسی

سؤالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور

از مجموع ۳۰ سؤال درس ادبیات اختصاصی، ۹ سؤال سهم مبحث «تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی» است (۶ سؤال تاریخ ادبیات + ۳ سؤال سبک‌شناسی) که این سؤالات در تیپ‌های متفاوتی طرح می‌گردد. بهتر است تیپ‌شناسی سؤالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی را بر پایه موضوعات مختلف درسی بررسی کنیم تا دریابیم برای پاسخ به هر یک از این تیپ‌ها، با توجه به موضوع مورد پرسش، چه راه‌حل و شیوه پاسخ‌گویی را انتخاب کنیم. در سال‌های اخیر، سؤالات کنکور در مبحث تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی، بیشتر در چند تیپ مشخص طرح شده‌اند.

این تیپ‌ها را به طور کلی می‌توانیم در ۱۲ شکل دسته‌بندی کنیم: ۱ تک‌انتخابی در گزینه ۲ چندانتخابی - الفبایی ۳ دو قسمتی (دو بخشی) در صورت سؤال ۴ چند انتخابی - الفبایی ۵ کمانکی - شمارشی در صورت سؤال ۶ کمانکی در گزینه ۷ کمانکی در مقابل گزینه ۸ شمارشی ۹ مقایسه‌ای در گزینه ۱۰ شمارشی - مقایسه‌ای ۱۱ شمارشی - الفبایی ۱۲ ترتیبی - الفبایی

تیپ ۱ - تک‌انتخابی در گزینه

این تیپ از سؤالات، ۲ نوع است:

نوع اول: چهارگزینه می‌آید و هر گزینه نیز شامل «نام یک اثر» و یا «نام شاعر و نویسنده» و یا «یک عبارت توضیحی و توصیفی درباره زندگی و احوال و فعالیت‌های یک شاعر یا نویسنده»، «توصیف یک اثر ادبی» یا «ویژگی سبکی یک اثر منظم یا منشور» و ... است. گزینه درست و یا غلط را براساس آن چه در صورت سؤال خواسته شده، باید مشخص کنی. **پرتکرار در:** ۱ زندگی و احوال شاعران و نویسندگان ۲ آثار شاعران و نویسندگان ۳ انواع سبک و ویژگی‌های سبکی آثار ۴ دوره‌های تاریخی و حوادث مهم و ویژگی‌های مربوط به آن‌ها و ... **روش پاسخگویی:** برای پاسخگویی به این تیپ از سؤالات، بررسی تک‌تک گزینه‌ها ضروری است؛ اما در اغلب موارد، با توجه به برخی غلط‌های مشخص و تابلو (I) و استفاده از شگرد ردّ گزینه، می‌توان به پاسخ درست رسید.

نمونه تست

● همه عبارات از لحاظ تاریخ ادبیات درست است؛ به جز: (خارج ۱۴۰۰)

- ۱) شاعران عصر صفوی موضوعات کهن را با مضامین تازه و زبان جدید همراه کردند.
- ۲) در قرن نهم و دهم لغات مربوط به مذاهب و آداب و رسوم هندوان به حوزه شعر و ادب راه یافت.
- ۳) در قرن هفتم و هشتم، برخی نویسندگان کتاب‌های مشکل را به زبان ساده بازنویسی می‌کردند.
- ۴) در آمیختگی نظم و نثر، کاربرد وجه وصفی و فراوانی لغات مغولی از ویژگی‌های نثر سبک هندی است.

+ پاسخ: گزینه (۲)

ورود لغات مربوط به مذاهب و آداب و رسوم هندوان به حوزه شعر و ادب، مربوط به دوره سبک هندی (اوایل قرن ۱۱ ه. تا اواسط قرن ۱۲ ه.) است.

- تمامی گزینه‌ها به جز ..... از آثار منظوم «قیصر امین‌پور» به شمار می‌رود.
    - (۱) دستور زبان عشق
    - (۲) تنفس صبح
    - (۳) بی‌بال پریدن
    - (۴) آینه‌های ناگهان
- + پاسخ: گزینه (۳)** «بی‌بال پریدن» از آثار منشور «قیصر امین‌پور» است.

نوع دوم: ویژگی‌ها و مشخصات مربوط به یک نویسنده یا اثر و ... به شکل کامل و یا همراه با جای خالی و اغلب به صورت یک متن توصیفی در صورت سؤال می‌آید و اشخاص یا آثار و توضیحات پیشنهادی برای آن‌ها را نیز در گزینه‌ها می‌بینی. یافتن گزینه درست و مناسب، چیزی است که باید بدان پردازی.

پرتکرار در: ۱ زندگی و احوال شاعران و نویسندگان ۲ آثار منظوم و منشور ۳ وقایع مربوط به دوره‌های تاریخی و ادبی و ...

روش پاسخگویی: در اغلب متن‌های این تیپ از سؤالات، به برخی مشخصات اصلی اثر یا نویسنده و ... اشاره می‌شود؛ بنابراین تنها راه پاسخ به این دسته از سؤالات، «بی‌توجهی به مسائل کلی» و در عوض، «تمرکز بر جزئیات مربوط به شخص یا اثر موردنظر در متن معرفی‌نامه» است؛ ضمن آن که استفاده از شگرد ردّ گزینه با توجه به برخی غلط‌های مشخص در گزینه‌ها، بسیار راهگشاست.

- کدام مورد، بیانگر ویژگی سبکی نثر زیر نیست؟

«سالی چند بماندند که ملک به نام کودکی بود و کس هیبت نداشت و هیچ سپاه گرد نیامد تا شاپور بزرگ شد. پس چون پنج سال برآمد، عقل و تدبیر از او بدید و نخستین چیزی که از عقل و ادب شاپور بدیدند، یک شب بر بام کوشک خفته بود به تیسفون ...»

- (۱) کوتاهی جملات
- (۲) ایجاز و اختصار در لفظ و معنا
- (۳) بهره‌گیری بیشتر از لغات عربی
- (۴) تکرار فعل یا اسم به حکم ضرورت معنی

+ پاسخ: گزینه (۴)

لغات عربی به کار رفته در متن، کم است و تنها واژه‌های «ملک، هیبت، عقل، تدبیر، ادب» عربی‌اند.

تیپ ۲ - چندانتخابی در گزینه

سؤالات مربوط به این تیپ، ۳ نوع است:

نوع اول: نام چند اثر (۵ - ۳ اثر) به ترتیب از چند شاعر یا نویسنده مختلف در صورت سؤال می‌آید و در هر گزینه نیز، نام چند اثر (۵ - ۳ اثر) دیگر می‌آید. گزینه‌ای را که پدیدآورندگان آثارش، به ترتیب، همان پدیدآورندگان آثار مطرح‌شده در صورت سؤال است باید مشخص کنی.

پرتکرار در: آثار شاعران و نویسندگان و نام پدیدآورندگان آن‌ها

روش پاسخگویی: با توجه به فراوانی تعداد آثار در گزینه‌ها (حدأقل وجود سه اثر در هر گزینه) و دشواری نسبی این‌گونه از سؤالات، «شناخت نویسندگان و پدیدآورندگان تمامی آثار»، «بررسی و مطابقت عمودی تک‌تک پدیدآورندگان آثار پیشنهادی در صورت سؤال با پدیدآورندگان آثار موجود در گزینه‌ها» و «استفاده از شگرد ردّ گزینه جهت حذف گزینه‌های غلط - با توجه به برخی غلط‌های مشخص و تابلو (!) - ضروری است.

درس ۱۰: سبک‌شناسی قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)

علوم و فنون ادبی دوازدهم

درس ۴

اول بسم الله، خوب گوش کن ببین چی می‌گم! با توجه به این‌که «سبک دوره بازگشت»، در واقع، بازگشت و رجوع شاعرا و نویسندگان به سبک دوره خراسانی و سبک دوره عراقیه، پس ویژگی‌های این دو تا سبک، برا سبک دوره بازگشت هم مصداق داره - که البته تو درس ۳ و ۶ ویژگی‌های سبک‌شناسی یاد گرفتی -؛ بنابراین، ما هم این جا فقط به بررسی ویژگی‌های سبکی شعر و نثر دوره بیداری پرداختیم؛ چون توی کتاب درسی هم، به همین دلیلی که گفتیم، فقط ویژگی‌های «سبک دوره بیداری» بررسی شدن. افتاد؟!

ویژگی‌های شعر در سبک دوره بیداری (دوره مشروطه)

- ۱ سادگی و روانی شعر [که] از بارزترین شاخصه‌ها و ویژگی‌های زبانی شعر این دوره است.
- ۲ قابل فهم بودن شعر برای عامه مردم ^{به دلیل} موقعیت اجتماعی و انقلابی شعر
- ۳ توجه به واژگان کهن (مانند «بادآفره»: عقوبت، مکافات عمل)، خلیدن (: آزرده کردن، فرو رفتن چیزی باریک و نوک‌تیز در بدن)، گلخن (: جای انداختن زباله) و...» در شعر برخی شاعران
- ۴ گسترش دایره واژگان شعر و ورود بسیاری از واژه‌های نو و فرنگی (از جمله واژه‌ها و اصطلاحات انگلیسی، روسی، فرانسوی و ترکی) به شعر ^{به دلیل} ارتباط با اروپا و ظهور علوم و فنون جدید
- ۵ کم‌توجهی شاعران به کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌های زبانی در شعر؛ ^{زیرا} ۱ اغلب شاعران، فقط به محتوا گرایش داشتند. ۲ برخی شاعران، بر ادبیات کهن تسلط کافی نداشتند. ۳ شاعران برای آگاه‌سازی مردم و انتشار آثار خود در روزنامه‌ها، مجبور بودند که با شتاب شعر بسرایند.
- ۶ شاعران، شعر را متناسب با زبان و فهم مردم عادی، به صورت محاوره‌ای بیان می‌کردند؛ ^{به دلیل} ۱ توجه شاعران به مردم؛ ۲ استفاده شاعران از شعر برای آگاه‌سازی مردم.
- ۷ شعر عمومیت یافت و به عنوان زبان برنده نهضت در اختیار روزنامه‌ها قرار گرفت.
- ۸ شعر این دوره ۲ مسیر مجزا داشت:
  - ۱ گروه سنت‌گرا (مانند «ملک‌الشعرا بهار» و «ادیب‌الممالک فراهانی») ← با آگاهی از سنت‌های ادبی، به زبان پرصلابت گذشته شعر می‌سرودند و به آن وفادار بودند.
  - ۲ گروه نوگرا و مردمی (مانند «سیداشرف‌الدین گیلانی» و «عارف قزوینی») ← به زبان ساده و صمیمی کوچه و بازار روی آوردند و از واژه‌ها و اصطلاحات موسیقی عامیانه و حتی واژه‌های فرنگی استفاده می‌کردند.

ویژگی‌های شعر در سبک دوره بیداری (دوره مشروطه)

- ۱ قالب‌های شعری **در این دوره** کم و بیش، مانند گذشته ادامه یافت و تغییر چندانی نداشت.
- ۲ توجه به قالب‌های «قصیده» و «مثنوی»، در شعر «ملک‌الشعرا بهار» و «ادیب‌الممالک فراهانی» بیشتر است.
- ۳ شاعرانی که به زبان مردم کوچه و بازار شعر می‌گفتند ← توجه بیشتری به قالب‌های «مستزاد» و «چهارپاره» و نیز سرودن «تصنیف» و «ترانه» داشتند. [**البتّه** ← گرایش آن‌ها به این قالب‌های کم‌کاربرد، بعدها و به تدریج زمینه را برای ظهور شعر نو فراهم کرد.]
- ۴ شاعرانی که به زبان مردم عادی و به زبان کوچه و بازار شعر می‌گفتند ← ۱ به «آرایه‌های بیانی و بدیعی و سنت‌های ادبی» کمتر پای بند بودند و شعر را صرفاً وسیله‌ای برای بیان مقاصد خود می‌دانستند.
- ۲ در زمینه موسیقی و عروض نیز - برخلاف گروه سنت‌گرا - پای بندی و التزام کمتری به آن داشتند.
- ۵ تخیلات شعری شاعران، همان تخیلات شاعران دوره‌های پیشین بود؛ **اقلاً** ← گاه با تأثیرپذیری از اوضاع اجتماع، در عرصه تخیل نوآوری‌هایی می‌کردند **که** ← نمونه آن را در برخی اشعار «میرزاده عشقی» می‌توان دید.

ویژگی‌های ادبی

- ۱ شعر این دوره **همراه با تغییرات زمانه** ← از نظر «درون‌مایه»، تحول چشمگیر داشت.
- ۲ به موازات حضور مردم در عرصه سیاست و اجتماع، مضامین و اندیشه‌های تازه وارد شعر شد.
- ۳ نگرش شاعران و نویسندگان نسبت به جهان بیرون تغییر کرد؛ **یعنی** ← از «کلی‌نگری و ذهنیت‌گرایی» به «جزئی‌نگری و عینیت‌گرایی» تغییر یافت.
- ۴ مضامین کلی و ذهنی، مسائل اخلاقی، عارفانه‌سرایي، غزل‌گویی (که متناسب با فرهنگ و جامعه گذشته بود) **همگی** ← کارایی خود را از دست داد؛ **در عوض** ← مضامین سیاسی، اجتماعی و وطنی رونق یافت.
- ۵ شاخص‌ترین درون‌مایه‌های شعر عصر بیداری **عبارت‌اند از** ← ۱ آزادی ۲ وطن ۳ قانون ۴ تعلیم و تربیت جدید ۵ توجه به مردم ۶ دانش‌ها و فنون نوین.

ویژگی‌های فکری

این‌جا، هر کدام از این درون‌مایه‌ها رو دقیق برات توضیح دادم:

شاخص‌ترین درون‌مایه‌های شعر عصر بیداری

آزادی	• آزادی در شعر این دوره ← مترادف با مفهوم «دموکراسی غربی» است؛ به این معنا که ← مردم علاوه بر داشتن حقوق و آزادی‌های فردی، در جامعه و سرنوشت سیاسی و اقتصادی خود نیز دارای حق و اختیارند.
وطن	• وطن در دوره بیداری ← به این معنا وارد شعر و ادب فارسی شد: «سرزمینی که مردمی با مشترکات قومی، فرهنگی و زبانی در آن زندگی می‌کنند»؛ و البتّه ← در این معنا، مورد توجه شاعران و بزرگان چون «ملک‌الشعرا بهار»، «علامه علی‌اکبر دهخدا» و «ادیب‌الممالک فراهانی» قرار گرفت.
قانون	• مضمون «قانون و قانون‌مداری» بر اساس مشاهداتی که اروپارفتگان و روشن‌فکران از کشورهای متمدن و قانونمند داشتند، به سخن شاعران و نویسندگان راه یافت و مورد توجه آن‌ها قرار گرفت. نکته «قانون و قانون‌مداری» ← بنیادی‌ترین تفکر و خواست مشروطه‌خواهان بود.

شاخص‌ترین درون‌مایه‌های شعر عصر بیداری

تعلیم و تربیت جدید

● با ظهور مطبوعات و گسترش آن در جامعه و نیز افزایش آگاهی همگانی ← لزوم تعلیم و تربیت عمومی (سوادآموزی همگانی) با نگاه جدید به آن، مورد توجه مردم و شاعران قرار گرفت.

توجه به مردم

● شاعران در دوره بیداری:

- ۱ به انعکاس خواسته‌ها و علایق توده مردم پرداختند.
  - ۲ نیازها و کاستی‌های محرومان، جامعه را موضوع سخن خود قرار دادند.
  - ۳ به دفاع از کارگران و ضعیفان و نیز جایگاه زنان در اجتماع، توجه داشتند.
- شاخص‌ترین شاعران این حوزه:

۱ ابوالقاسم لاهوتی

۲ فرّخی یزدی

۳ **نکته** «توجه به مردم» ← از بارزترین ویژگی‌های ادبیات دوره بیداری است.

دانش‌ها و فنون نوین

● ضرورت‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ^{موجب شد که} ← به دانش‌ها و فنون جدید توجه شود؛ ^{در نتیجه} ← شاعران نیز - در کنار سایر روشنفکران - به این موضوع توجه کردند و مضامین و اصطلاحات و واژگان مربوط به این دانش‌ها و فنون جدید، به صورت فراوان به آثارشان وارد شد.

نمونه تست

(خارج ۱۴۰۱)

■ کدام عبارات از نظر تاریخ ادبیات «درست» است؟

الف) در عصر مشروطه بیشترین رویکرد نویسندگان به نوشتن داستان‌های سیاسی و اجتماعی بود.
ب) نثر روان و عامیانه قائم مقام فراهانی در داستان‌های محمدعلی جمال‌زاده و صادق هدایت تأثیر داشت.
پ) مجله «بهار» به وسیله یوسف اعتصامی و دو مجله «دانشکده و نوبهار» با مدیریت ملک‌الشعرای بهار منتشر می‌شد.

ت) شاعرانی مانند ابوالقاسم لاهوتی و فرّخی یزدی به انعکاس خواسته‌ها و علایق توده مردم پرداختند.

(۱) الف - پ (۲) ب - ت (۳) پ - ب (۴) پ - ت

پاسخ: گزینه ۴ شکل درست عبارت‌های غلط: **الف** در عصر مشروطه، بیشترین رویکرد و توجه نویسندگان، به نوشتن «رمان‌های تاریخی» بود. **ب** «علی‌اکبر دهخدا» در رواج نثر ساده و عامیانه که بعدها در داستان‌های محمدعلی جمال‌زاده و صادق هدایت به کار رفت، نقش مؤثر داشت؛ به عبارتی، نثر دهخدا در داستان‌های این دو شخصیت ادبی تأثیر داشته است.

این از ویژگی‌های سبکی شعر دوره بیداری. حالا ببینیم نثر دوره بیداری چه ویژگی‌های سبکی‌ای داره!

ویژگی‌های نثر در سبک دوره بیداری (دوره مشروطه)

● نثر فارسی - که از زمان «قائم‌مقام فراهانی»، تا حدودی از پیچیدگی و تکلف فاصله گرفته بود - از آغاز سلطنت ناصرالدین شاه تا پدید آمدن مشروطیت، به سوی سادگی و روانی رفت و لغات دشوار در آن، کمتر شد.

● درون‌مایه نثر فارسی در سال‌های نزدیک به انقلاب مشروطه عبارت‌است از «آزادی و آزادی‌خواهی»، «سنت‌شکنی و تجددخواهی»؛ که در دوره بیداری نیز همین درون‌مایه‌ها با لحنی آرام‌تر ادامه یافت و در آثار نویسندگان مورد توجه قرار گرفت.

ویژگی‌های زبانی	۱ کم‌تر شدن واژه‌ها و ترکیبات عربی
	۲ ورود بسیاری از لغات انگلیسی، ترکی، فرانسوی و... به نثر
	۳ کاهش آشکار عبارت‌های وصفی دور و دراز و لفظ‌پردازی‌های بی‌جا در نامه‌ها و نوشته‌ها (برخلاف دوره‌های گذشته)
	۴ ساده و قابل فهم شدن نثر
	۵ درست‌تر شدن جمله‌ها از نظر ساختار و ترکیب دستوری و هم‌آهنگ‌تر شدن آن‌ها با طبیعت زبان
ویژگی‌های ادبی	۱ ساده و گزارشی شدن نثر و رها شدن آن از قید و بندهای نثر مصنوع و فنی گذشته
	۲ جدا شدن صنایع ادبی از نثر
	۳ به کار گرفتن نثر برای بیان خواسته‌ها و آمال مردم
	۴ نویسندگان، داستان‌ها را مطابق ذوق عامه می‌نوشتند؛ بنابراین سبک نویسندگی‌شان مطابقت کامل با ادبیات داستانی جدید را نداشت.
	۵ «حضورِ راویِ سوم شخص در بعضی صحنه‌های داستان و سخن گفتن او با خواننده»، یکی از ضعف‌های تکنیکی در اغلب داستان‌های دوره مشروطه است؛ که البته امروزه کاربرد چندانی ندارد.
ویژگی‌های فکری	۱ نثر این دوره با ویژگی‌هایی چون «نوگرایی، تجددخواهی و آزادی‌طلبی» و با هدف «تأثیر بر عامه مردم» گسترش یافت؛ به همین جهت محتوای انواع نثر این دوره، معطوف به همین درون‌مایه‌هاست.
	۲ طنز سیاسی - اجتماعی از شاخه‌های ارزنده نثر این دوره است.
	۳ «دشمنی با استبداد و استعمار» در نثر روزنامه‌ای این دوره، بسیار مورد توجه است.
	۴ موضوع «تنقیر از خرافات» در بسیاری از نثرهای این دوره به ویژه در نثر داستانی دیده می‌شود.
	۵ توجه به تعلیم و تربیت نوین و همگانی
	۶ توجه به حقوق مدنی زنان

نکته

درون‌مایه‌های نثر دوره بیداری به‌طور کلی همان درون‌مایه‌های شعر دوره بیداری است؛ یعنی مفاهیمی چون «آزادی، وطن، قانون و قانون‌مداری، لزوم تعلیم و تربیت جدید، توجه به مردم، توجه به دانش‌ها و فنون نوین».

نوبتی هم که باشه، نوبت بررسی ویژگی‌های سبکی برخی آثار شعر و نثر این دوره‌ست؛ پس خوب خوب حواستو جمع کن تا بدونی که موقع بررسی ویژگی‌های شعر و نثر این دوره، به چه مواردی باید توجه کنی.

بررسی ویژگی‌های زبانی، ادبی و فکری در آثار شعری سبک دوره بیداری

● آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی
تا مگر به دست آرم دامنِ وصالش را
در محیط طوفان‌زا ماهرانه در جنگ است
دامن محبت را گر کنی ز خون رنگین
فرخی ز جان و دل، می‌کند در این محفل
دست خود ز جان شستم از برای آزادی
می‌دوم به پای سر در قفای آزادی
ناخدای استبداد با خدای آزادی
می‌توان تو را گفتن پیشوای آزادی
دل نثار استقلال، جان فدای آزادی

فرخی یزدی (ع ۳ / ص ۴۵)

➤ **ویژگی‌های زبانی:** ۱ سادگی و روانی زبان شعر ۲ قابل فهم بودن شعر برای عامه مردم ۳ گسترش دایره واژگان شعر و ورود لغات تازه و نو به شعر (مانند: «آزادی، استبداد، استقلال») [البته علی‌رغم وجود ویژگی‌های سبکی جدید، برخی ویژگی‌های زبانی مربوط به سبک دوره‌های گذشته نیز در این شعر دیده می‌شود؛ مانند: ۱ کاربرد فعل ماضی با پیشوند «ب» (مانند: «بنهادم») ۲ کاربرد فعل مضارع التزامی «بیاورم» و «بکنی» (در ترکیب «به دست آرم» و «رنگین بکنی») بدون «ب» آغازین به صورت «آرم»، «کنی» ۳ کاربرد وجه مصدری («می‌توان گفتن» به جای «می‌توان گفت») ۴ کاربرد حرف اضافه «ز» به جای «از»]

➤ **ویژگی‌های ادبی:** ۱ قالب شعر: غزل (زیرا مصراع اول بیت اول با تمام مصراع‌های زوج، هم‌قافیه است). ۲ پای‌بندی و التزام به سنت‌های ادبی گذشته به ویژه عروض و موسیقی شعری ۳ استفاده از آرایه‌های ادبی (صنایع بیان و بدیع) در حد معمول؛ از جمله: ۱ تشبیه (اضافه تشبیهی): ناخدای استبداد (مشبه: استبداد / مشبه‌به: ناخدا) / خدای آزادی (مشبه: آزادی / مشبه‌به: خدا) ۲ استعاره مصرّحه: «محیط» استعاره از «جامعه» / «محفل» استعاره از «جامعه» ۳ استعاره مکنیه و تشخیص: پای آزادی، دامن وصال، دامن محبت ۴ کنایه: «سر نهادن به پای چیزی» کنایه از «جان خود را در راه چیزی فدا کردن» / «دست ز جان شستن» کنایه از «آماده مرگ شدن، جان را فدا کردن در راه چیزی» / «دامن را ز خون رنگین کردن» کنایه از «کشته شدن، خود را به کشتن دادن» ۵ مراعات نظیر (تناسب): سر، پا، دست، جان (بیت اول) / دست، پا، سر (بیت دوم) / محیط (اقیانوس، دریا)، طوفان‌زا، ناخدا (بیت سوم) / «جان، دل»؛ «استقلال، آزادی» (بیت پنجم) ۶ تکرار: جان، دل (بیت پنجم) ۷ واج‌آرایی: تکرار صامت «ز» (۵ بار) در بیت اول / تکرار صامت «د» (۵ بار) و مصوت بلند «ا» (۹ بار) در بیت دوم / تکرار صامت «د» (۷ بار) و مصوت بلند «ا» (۱۱ بار) در بیت سوم / تکرار صامت‌های «ن» (۷ بار) و «ت» (۴ بار) در بیت چهارم / تکرار صامت‌های «ن» (۵ بار)، «د» (۶ بار) و مصوت بلند «ا» (۷ بار) در بیت پنجم

➤ **ویژگی‌های فکری:** ۱ ورود مفهوم تازه و مضامین و اندیشه‌های نو در شعر ۲ توجه به مضامین سیاسی و اجتماعی و وطنی؛ از جمله: مبارزه با استبداد، آزادی‌خواهی، ستایش وطن و دفاع از هویت و استقلال آن، فدا کردن جان در راه آزادی و استقلال جامعه، بیگانه‌ستیزی و...

● از مُلک ادب، حکم‌گزاران همه رفتند
آن گُرد شتابنده که در دامن صحراست
داغ است دل لاله و نیلی است بر سرو
افسوس که افسانه‌سرایان همه خفتند
یک مرغ گرفتار در این گلشن ویران
خون بار بهار! از مژه در فرقت آحاب

شو بار سفر بند، که یاران همه رفتند
گوید چه نشینی؟ که سواران همه رفتند
کز باغ جهان، لاله‌عذاران همه رفتند
اندوه که اندوه‌گساران همه رفتند
تنها به قفس ماند، هزاران همه رفتند
کز پیش تو چون ابر بهاران همه رفتند

ملک‌الشعرا بهار (ع ۳ / ص ۴۷)

➤ **ویژگی‌های زبانی: ۱** سادگی و روانی زبان شعر ۲ قابل فهم بودن شعر برای عامه مردم ۳ پرصلابت بودن زبان شعر [البته، برخی ویژگی‌های زبانی مربوط به سبک شعر دوره‌های گذشته نیز در این شعر دیده می‌شود؛ مانند: ۱) کاربرد واژگان و اصطلاحات کهن (مانند: «هزار» (بلبل)، «فرقت» (جدایی)، «آحاب» (دوستان)، «خفتند» (به جای «خوابیدند»)، «لاله‌عذار» (اندوه‌گسار) ۲) کاربرد فعل «شدن» در معنای «رفتن» (شو ← برو) ۳) کاربرد فعل مضارع «می‌گوید» بدون پیشوند «می» و به صورت «گوید» ۴) کاربرد فعل امر بدون «ب» آغازین (مانند: «شو ← بشو» برو، «بند ← ببند»، «بار ← ببار»)]

➤ **ویژگی‌های ادبی: ۱** قالب شعر: غزل (زیرا مصراع اول بیت اول با تمام مصراع‌های زوج، هم‌قافیه است). ۲ پای‌بندی و التزام به سنت‌های ادبی گذشته به ویژه قافیه و ردیف منظم و عروض و موسیقی شعری ۳ پای‌بندی به آرایه‌های ادبی و استفاده فراوان از صنایع بیان و بدیع؛ از جمله: ۱) تشبیه: تشبیه گسترده: آحاب چون ابر بهاران رفتند. / تشبیه فشرده (اضافه تشبیهی): مُلک ادب (مشبه: ادب / مشبه‌به: مُلک)؛ باغ جهان (مشبه: جهان / مشبه‌به: باغ) [در ترکیب «لاله‌عذار» نیز نوعی تشبیه وجود دارد. شاعر عذار (چهره) معشوقان و ممدوحان را به «لاله» تشبیه کرده است. ۲) استعاره مصرّحه: «سواران» استعاره از «شاعران و سخنوران» / «مرغ» استعاره از «شاعر» / «گلشن ویران» استعاره از «جامعه یا دنیا» / «قفس» استعاره از «جامعه یا دنیا» / «هزاران: بلبلان» استعاره از «شاعران و سخنوران عصر» ۳) استعاره مکتبه و تشخیص: نسبت دادن عمل «گفتن» به «گُرد» (← آن گُرد... گوید) / دامن صحرا / دل لاله / بر (آغوش) سرو ۴) مجاز: «مژه» مجازاً به معنی «چشم» ۵) کنایه: «بار سفر بستن» کنایه از «کوچ کردن، رهسپار شدن به جایی» / «داغ بودن دل لاله» کنایه از «اندوه بسیار داشتن لاله» / «نیلی بودن بر سرو» کنایه از «عزادار و ماتم‌زده بودن سرو» / «خفتن» کنایه از «مردن» / «خون باریدن از مژه» کنایه از «بسیار دردمند و غم‌زده بودن، نهایت مصیبت و اندوه» / «همچون ابر بهاران رفتن» کنایه از «زودگذر و فانی بودن» ۶) مراعات‌نظیر (تناسب): گُرد، صحرا (بیت دوم) / لاله، سرو، باغ (بیت سوم) / مرغ، قفس، هزار (بلبل)، گلشن (بیت پنجم) ۷) اغراق: اغراق در شدت گریه و اندوه شاعر (در بیت ششم) ۸) ایهام: داغ: ۱. مصیبت و ماتم ۲. سیاهی وسط گل لاله ۹) ایهام تناسب: هزار: ۱. بلبل، عندلیب (معنای اصلی) ۲. عدد هزار (معنای غیراصلی؛ تناسب با «یک») ۱۰) حُسن تعلیل: از نظر شاعر، دلیل سیاه بودن وسط گل لاله و نیز نیلی (تیره) بودن تنه درخت سرو، عزادار و ماتم‌زده بودن آن‌ها در مرگ سخنوران و ممدوحان شاعر است. ۱۱) جناس ناقص یا ناهمسان: داغ، باغ (بیت سوم) / خون، چون؛ بار، بهار (بیت ششم) ۱۲) تکرار: همه (در بیت اول و چهارم) / است (در بیت سوم) ۱۳) واج‌آرایی: تکرار صامت‌های «ن» (۵ بار) و «ر» (۶ بار) در بیت اول / تکرار صامت‌های «د» (۶ بار)، «ن» (۷ بار) و مصوّت بلند «ا» (۶ بار) در بیت دوم / تکرار صامت‌های «ل» (۶ بار) و «س» (۳ بار) در بیت سوم / تکرار صامت‌های «س» (۵ بار)، «ن» (۷ بار) و «د» (۴ بار) در بیت چهارم / تکرار صامت‌های «ر» (۷ بار)، «ن» (۷ بار) و مصوّت بلند «ا» (۶ بار) در بیت پنجم / تکرار صامت‌های «ر» (۷ بار)، «ب» (۶ بار) و مصوّت بلند «ا» (۵ بار) در بیت ششم

درس ۱۱: تاریخ ادبیات قرن چهاردهم (دوره معاصر و انقلاب اسلامی)

علوم و فنون ادبی دوازدهم

درس ۷

ادبیات دوره معاصر تا انقلاب اسلامی

- دوره معاصر ^{از نظر تاریخی} ← از سال ۱۳۰۴ ش. تا ۱۳۵۷ ش. را در بر می‌گیرد.
- با آغاز قرن ۲۰ میلادی ← تجدد و نوگرایی در ابعاد مختلف زندگی ایرانیان ایجاد شد و ^{به تبع آن} ← شعر و نثر فارسی نیز دچار تحوّل و تجدد شد.
- رضاشاه ^{پس از رسیدن به قدرت} ← در جهت مدرن کردن همه ابعاد جامعه کوشید؛ ^{اقلاً} ← تحولات و دگرگونی‌هایی که ایجاد کرد، با استبداد و اِرعاب (: ترساندن) آزادی‌خواهان همراه شد.
- رضاشاه، در شهریور ۱۳۲۰ (هم‌زمان با جنگ جهانی دوم)، از سلطنت برکنار شد و پسرش «محمدرضا شاه پهلوی» جانشین وی شد.
- محمدرضا شاه ^{در آغاز} ← با آزادی‌های نسبی سیاسی و اجتماعی، نظر روشنفکران را جلب کرد و تا حدودی موجب گسترش و تثبیت ادبیات شد؛ ^{اقلاً} ← با رفتارها و سیاست‌های نادرست خود، موجب انزوای روشنفکران شد.
- **ادبیات معاصر** ← آن دسته از آثار ادبی است که پس از مشروطیت پدید آمد؛ ^{یعنی} ← «آثار ادبی پدیدآمده از زمان مشروطیت تا زمان حال».
- آنچه در ادبیات دوره معاصر مورد توجه بود ^{عبارت‌اند از} ← ۱ نوآوری ۲ توجه به اندیشه‌های باستان‌گرا ۳ گرایش به شعرهای ترجمه‌ای.

وضع شعر فارسی در دوره معاصر

- پیدایش شعر معاصر و گسترش آن ^{همراه و هم‌زمان بود با} ← ۳ رویداد مهم: ۱ انقلاب مشروطیت ۲ پایان سلسله قاجار ۳ سلطنت رضاشاه پهلوی.
- شروع واقعی شعر معاصر (شعر نو) ← از سال ۱۳۰۰ ش. (اندکی پیش از به سلطنت رسیدن رضاشاه)
- پیشگامان شعر نو - که نخستین بار، در جهت تغییر قالب و محتوای شعر فارسی تلاش‌هایی کردند - ← ۱ تقی رفعت ۲ بانو شمس کسمایی ۳ ابوالقاسم لاهوتی ۴ جعفر خامنه‌ای ۵ نیما یوشیج
- دخل و تصرف «نیما یوشیج» در ماهیت شعر و ارائه کردن ماهیتی نو از آن ← موجب تغییر در قالب و ویژگی‌های سخن شاعران قدیم شد ^{که نهایتاً} ← به شکل گرفتن «شعر نو» انجامید.
- **دقت داشته‌باش که افرادی چون «تقی رفعت»، «بانو شمس کسمایی»، «ابوالقاسم لاهوتی» و «جعفر خامنه‌ای»، تلاش‌هایی در راستای ایجاد شعر نو کردند؛ اما این، «نیما یوشیج» بود که نهایتاً با دخل و تصرف توی ماهیت شعر سنتی و کلاسیک، بنیان‌گذار «شعر نو» شد.**

دوره‌های مختلف شعر فارسی تا سال ۱۳۵۷ ش. بر اساس رویدادهای سیاسی - اجتماعی	
دوره اول	<ul style="list-style-type: none"> ● از ۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰ ش. (از آغاز سلطنت رضاخان تا آغاز حکومت محمدرضا شاه پهلوی) را در بر می‌گیرد. ● این دوره را دوره «درخشش نیما» و «جدال بر سر شعر کهنه و نو» دانسته‌اند.
دوره دوم	<ul style="list-style-type: none"> ● از ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۲ ش. (از آغاز حکومت محمدرضا شاه پهلوی تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ ش.) را در بر می‌گیرد. ● در این دوره ^{نسبت به قبل} فضای سیاسی آزادتری بر ایران حاکم بود. ● اشعار «نیما» و دیگر نوگرایان در برخی نشریات مانند «روزگار نو» و «سخن» منتشر می‌شد. ● مهم‌ترین حادثه ادبی این دوره ^{عبارت بود از} تشکیل اولین کنگره نویسندگان و شاعران ایران در تیرماه ۱۳۲۵ ش. ^{که} «نیما» در آن جا شعر «آی آدم‌ها» را خواند؛ و ^{به این ترتیب} شیوه نیما (شعر نو نیمایی) در کنار شعر سنتی رواج یافت.
دوره سوم	<ul style="list-style-type: none"> ● از ۱۳۳۲ تا ۱۳۴۲ ش. (از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ ش.) را در بر می‌گیرد. ● در این دوره ^{تحوّلاتی} در جامعه اتفاق افتاد و استبداد، دوباره بر جامعه حاکم شد. ● «شعر نو تغزلی» - که از دوره قبل شروع شده بود - ادامه یافت و در دهه ۱۳۲۰ و اوایل ۱۳۳۰، از گسترده‌ترین جریان‌های زمان خود شد. ● از کودتای ۲۸ مرداد، نوعی سرخوردگی و یأس در بین روشنفکران و شاعران پیدا شد. ● جریان «سمبولیسم اجتماعی» یا «شعر نو حماسی» رواج یافت؛ ^{که در آن} شاعران به «مسائل سیاسی و اجتماعی» و «مشکلات و آرمان‌های مردم» توجه داشتند.
دوره چهارم	<ul style="list-style-type: none"> ● از ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷ ش. (از قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ تا پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ ش.) را در بر می‌گیرد. ● در این دوره ^{مبارزه}، رنگ و مفهومی تازه می‌گیرد و فضای جامعه متشج می‌شود. ● مسیر عمده شعر، اجتماعی و سیاسی است. ● این دوره را دوره «کمال جریان‌های ادبی دوره‌های پیشین» دانسته‌اند. ● شاعران، بهتر از گذشته به جوهر شعر دست یافتند؛ ^{ضمن این‌که} مضمون شعرشان نیز، «نقد اجتماعی» است.

معروف‌ترین شاعران دوره معاصر

۱ پروین اعتصامی	۷ فروغ فرخزاد	۱۳ منوچهر آتشی
۲ فریدون توللی	۸ منوچهر شیبانی	۱۴ پرویز ناتل خانلری
۳ محمّدحسین بهجت تبریزی (شهریار)	۹ اسماعیل شاهرودی	۱۵ حمید مصدّق
۴ نادر نادرپور	۱۰ مهدی آخوان ثالث	۱۶ مهدی حمیدی شیرازی
۵ فریدون مشیری	۱۱ احمد شاملو	۱۷ هوشنگ ابتهاج
۶ نصرت رحمانی	۱۲ سیاوش کسرایی	۱۸ محمدرضا شفیعی کدکنی

این‌جا زندگی و احوال و آثار چندتا از معروف‌ترین این شاعران رو برات آوردم. پس شیش دنگ حواست جمع جمع جمع!

پروین اعتصامی

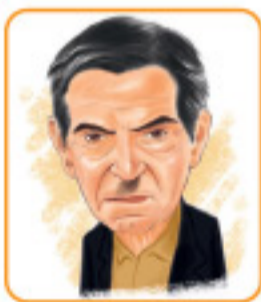

- رخشندهٔ اعتصامی ^{معروف به} پروین اعتصامی
- از شاعران مشهور معاصر ^{که} در خانواده‌ای اهل شعر و ادب به دنیا آمد.
- پدرش (یوسف اعتصام‌الملک آشتیانی)، از فضایی زمان بود.
- **آثار** دیوان اشعار ^{شامل} قصاید، قطعات و...
- در «قصیده» ^{به سبک} «ناصر خسرو» و به روانی و لطافت «سعدی» شعر می‌سرود.
- اوج سخن او ^{در} قطعات؛ ^{که در آن‌ها} به شیوهٔ «انوری» و «سنایی» توجه دارد.
- برخی اشعار او حالت «مناظره» دارد و به صورت مناظره میان دو انسان، دو جاندار و یا دو شیء است.
- آنچه شعر او را از دیگران متمایز می‌کند ^{عبارت است از} «شکل تصرف او در مضامین و کیفیت ارائهٔ آن‌ها».
- در شعر خود ^۱ به انعکاس اوضاع نامطلوب سیاسی - اجتماعی پرداخته. ^۲ به مضامین اخلاقی و پند و اندرز روی آورده.
- سرآغاز یکی از سروده‌های (قطعات) او:

«در آن سرای که زن نیست، انس و شفقت نیست در آن وجود که دل مُرده، مُرده است روان»

(ع ۱۳ / ص ۷۰)

سید محمدحسین بهجت تبریزی (شهریار)

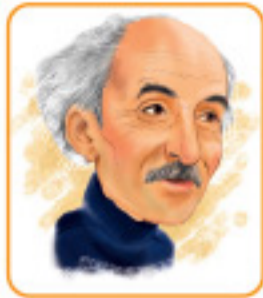

- از بزرگ‌ترین شاعران غزل‌سرای معاصر
- علاوه بر شعر فارسی، به ترکی آذری نیز شعر می‌سرود.
- **آثار** ۱ دیوان اشعار ۲ منظومهٔ «حیدربابایه سلام»
- به بزرگان دین به ویژه حضرت علی (ع) ارادت خاص داشت؛ ^{چنان‌که} چند شعر ارزنده در این زمینه از او به جا مانده.
- در «غزل» ^{طبعی لطیف و احساسی رقیق داشت؛} و از غزل‌سرایان نامی ایران به ویژه «حافظ» تأثیر فراوان پذیرفته.
- **ذره‌بین** منظومهٔ «حیدر بابایه سلام»:
- از شاهکارهای او به زبان ترکی آذری است.
- در آن، با شیفتگی تمام، از اصالت فرهنگ و زیبایی‌های روستای زادگاهش یاد کرده.
- **کلیدواژه** حیدر، دیوان شهریار را خواند. / **سرواژه:** حد
- سرآغاز یکی از سروده‌های او:

«باز امشب ای ستارهٔ تابان! نیامدی باز ای سپیدهٔ شبِ هجران! نیامدی»

(ع ۱۳ / ص ۷۱)

علی اسفندیاری (نیما یوشیج)

- شاعر برجسته و مشهور معاصر و بنیان‌گذار شعر نو
- کوشید تا شعر را به هنجار نثر و سادگی نزدیک کند و در قالب، زبان و مضمون آن تغییراتی ایجاد کند؛ **چنان‌که** ← برای این کار، به نوآوری پرداخت و از واژه‌های روزمره و عامیانه و نو و ترکیب‌های تازه بهره گرفت.

آثار ۱ دیوان اشعار ۲ منظومه «افسانه» ۳ منظومه «ققنوس» ۴ شعر «آی آدم‌ها»

- وی «افسانه» را در سال ۱۳۰۱ ش. و «ققنوس» را در سال ۱۳۱۶ ش. سرود.
- در فاصله سال‌های ۱۳۰۱ تا ۱۳۱۶ ش. چارچوب و طرح کار خود را برای شکل دادن به «شعر نو» تدوین کرد.

ذره‌بین منظومه «افسانه»:

- به عنوان بیانیه شعر نو به شمار می‌رود.
- مهم‌ترین ویژگی‌های آن عبارت‌اند از: ۱ تغییر در آوردن جایگاه قافیه (قافیه، هر جا که شاعر بخواهد، به کار گرفته می‌شود). ۲ نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیات ملموس ۳ سیر آزاد تخیل ۴ نزدیکی به ادبیات نمایشی.
- منظومه «ققنوس»:

- جریان نوگرایی شعری نیما، با سرودن این شعر در سال ۱۳۱۶ ش. تثبیت شد.

- «نیما» **در این شعر** ← تغییراتی در اصول و ضوابط شعر سنتی ایجاد کرد. ۲ تجددی را که از مشروطه آغاز شده بود و به «افسانه» رسیده بود، تکامل بخشید؛ **به همین دلیل** ← او را به خاطر این نوآوری، «پدر شعر نو» لقب داده‌اند.
- سرآغاز منظومه «افسانه»:

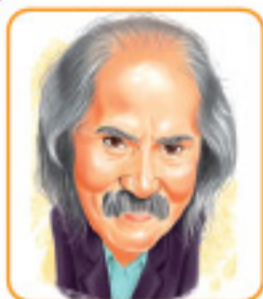
در شب تیره، دیوانه‌ای کاو / دل به رنگی گریزان سپرده / در دره سرد و خلوت نشسته / همچو ساقه گیاهی
فسرده / می‌کند داستانی غم‌آور...

- سرآغاز منظومه «ققنوس»:

«ققنوس، مرغ خوش‌خوان، آوازه جهان / آواره مانده از وزش بادهای سرد / بر شاخ خیزران / بنشسته است فرد...» (ع ۳ / ص ۸۲)

کلیدواژه آی آدم‌ها! افسانه مربوط به ققنوس در دیوان نیما آمده.

مهدی اخوان ثالث

- شاعر برجسته و مشهور معاصر و یکی از موفق‌ترین رهروان شعر نیمایی
- **آثار** ۳ مجموعه شعر: ۱ آخر شاهنامه ۲ زمستان ۳ از این اوستا
- مجموعه اشعار او ← از بهترین مجموعه شعرهای معاصر؛ **ضمن این‌که** ← در بیشتر آن‌ها (مانند «زمستان»)، زبانی نمادین دارد.

- ویژگی‌های شعر او ← ۱ بیان روایی و داستانی ۲ حماسی بودن زبان ۳ کهن‌گرایی ۴ به‌کارگیری ترکیبات زیبا و خوش‌آهنگ ۵ به‌کارگیری برخی از کاربردهای نحوی سبک خراسانی
- **کلیدواژه** اخوان از این زمستان تا آخر زمستان بعد، مدام شعر می‌سراید.

- بخشی از یکی از سروده‌های او با عنوان «زمستان»:

«سلامت را نمی‌خواهند پاسخ گفت / سرها در گریبان است / کسی سر برنیارد کرد پاسخ گفتن و دیدار یاران را /
نگه، جز پیش پا را دید نتواند / که ره، تاریک و لغزان است...» (ع ۳ / ص ۸۲)

وضع نثر در دوره معاصر

- نثر ساده دوره معاصر **اغلب** شامل «نثر داستانی» است؛ **به عبارتی** نثر ساده دوره معاصر را بیشتر با «نثر داستانی» می‌شناسیم.
- قالب‌های عمده نثر فارسی **در این دوره** ۱ ادبیات داستانی ۲ ادبیات نمایشی ۳ سفرنامه ۴ مقاله و...
- افرادی که با سفرنامه‌های خیالی خود، زمینه گرایش به رمان‌نویسی و نثر داستانی به معنای نوین آن را فراهم کردند ← ۱ عبدالرحیم طالبوف ۲ زین‌العابدین مراغه‌ای
- نخستین رمان تاریخی در دوره مشروطه ← شمس و طغرا **اثر** ← محمدباقر میرزا خسروی
- **به این چند تا اثر مهم خیلی خیلی توجه داشته باش؛ همشون محصول سال ۱۳۰۱ ش. هستن!!**
- نخستین رمان اجتماعی ← «تهران مخوف» **اثر** ← مرتضی مشفق کاظمی **که** در سال ۱۳۰۱ ش. نوشته شد.
- نخستین اثر داستانی معاصر ← «یکی بود، یکی نبود» **اثر** ← سید محمدعلی جمال‌زاده **که** در سال ۱۳۰۱ ش. نوشته شد. (نثر داستانی معاصر، با مجموعه داستان «یکی بود، یکی نبود» جمال‌زاده در سال ۱۳۰۱ ش. آغاز شد.)
- نخستین نمایشنامه ← «جعفرخان از فرنگ برگشته» **اثر** ← حسن مقدم **که** در سال ۱۳۰۱ ش. نوشته شد.

نویسندگان دوره معاصر

● داستان‌نویسی نوین، با این دسته از نویسندگان گسترش یافت.

● نویسندگان برجسته و مشهور این گروه:

- ۱ صادق هدایت **اثر مهم او** ← سگ ولگرد
- ۲ صادق چوبک **اثر مهم او** ← تنگسیر
- ۳ بزرگ علوی **اثر مهم او** ← چشم‌هایش

نویسندگان نسل اول

● این گروه **پس از گروه نویسندگان نسل اول** نسل جدیدی از نویسندگان ادبیات داستانی‌اند که «سبک تلفیقی» دارند؛ **یعنی** ← سبکشان، تلفیقی است از آنچه خود داشتیم و آنچه از شیوه‌های غربی گرفتیم.

● نویسندگان برجسته و مشهور این گروه:

- ۱ جلال آل احمد **اثر مهم او** ← مدیر مدرسه
  - ۲ سیمین دانشور **اثر مهم او** ← سووشون
  - ۳ تقی مدرسی
  - ۴ محمود اعتمادزاده
  - ۵ غلامحسین ساعدی
  - ۶ جمال میرصادقی
- ← معروف‌ترین نویسندگان این گروه

نویسندگان نسل دوم (با سبک تلفیقی)

• دوران مقاومت:

۱ بعد از خرداد ۱۳۴۲ ش. در ادبیات داستانی فارسی شکل گرفت.

۲ شروع آن با «مبارزات مربوط به ملی شدن صنعت نفت» و پس از آن، با «قیام ۱۵ خرداد» است.

• ویژگی‌ها و شاخصه‌های دوران مقاومت:

۱ مضمون رمان‌ها و داستان‌های دوره مقاومت غالباً مبارزه و پایداری

۲ بر اغلب داستان‌های دوره مقاومت، «اضطراب سیاسی و ترس ناشی از بدفرجامی و زندان» حاکم است.

• ویژگی‌های نثر دوران مقاومت:

۱ روی آوردن به داستان کوتاه

۲ ترجمه آثار داستانی آمریکای لاتین

۳ همدردی با ستم‌کشیدگان دنیا

۴ کثرت نویسندگان

• بهره‌گیری از زبان عامیانه در این دوره اولاً نویسندگی را برای بسیاری از طبقات جامعه آسان کرد؛ ثانیاً نثر را آماده قبول افکار گوناگون ساخت.

• آشنایی با تحقیقات و تتبعات اروپاییان در این دوره موجب «تغییر روش تاریخ‌نویسی» و «تحقیق در مسائل ادبی» شد.

• معروف‌ترین و شناخته‌شده‌ترین نویسندگان دوران مقاومت:

۱ احمد محمود رمان مهم او در این حوزه همسایه‌ها

۲ علی محمد افغانی رمان مهم او در این حوزه شوهر آهو خانم

۳ هوشنگ گلشیری رمان مهم او در این حوزه بزه گمشده راعی

۴ امین فقیری رمان مهم او در این حوزه دهکده پرملال

• دورنمای آینده • اغلب نویسندگان موفق در حوزه «داستان‌نویسی دهه شصت»

پیشکسوتان و کسانی‌اند که تجربه نویسندگی در سال‌های قبل از انقلاب را دارند. آنان به دلیل «دانستن زبان بیگانه» و با «خواندن ترجمه داستان‌های خارجی»، ضمن حفظ کردن ارتباط خود با پیشرفت‌های جهانی این فن (داستان‌نویسی)، تجربیات نوینی را که در اثر تحولات سیاسی-اجتماعی کسب کرده بودند، به صورت داستان عرضه کردند. از جمله این نویسندگان‌اند:

۱ احمد محمود با ۲ رمان مهم «مدار صفر درجه» و «زمین سوخته»؛ ۲ هوشنگ گلشیری

با رمان مهم «آینه‌های دردار». (ص ۱۸۴)

نمونه تست

■ کدام نویسندگان «همگی» در داستان‌نویسی «سبک تلفیقی» را برگزیدند؟

(۱) محمود اعتمادزاده - صادق چوبک - احمد محمود (۲) جلال آل احمد - علی محمد افغانی - امین فقیری

(۳) غلامحسین ساعدی - جمال میرصادقی - تقی مدرسی (۴) سیمین دانشور - بزرگ علوی - هوشنگ گلشیری

پاسخ: گزینه ۳ نویسندگان برجسته و مشهور نسل دوم دوره معاصر با سبک تلفیقی: جلال آل احمد، سیمین

دانشور، غلامحسین ساعدی، جمال میرصادقی، تقی مدرسی، محمود اعتمادزاده

بررسی سبک سایر اشخاص در گزینه‌ها: صادق چوبک، بزرگ علوی: نویسندگان نسل اول که داستان‌نویسی نوین با

آن‌ها گسترش یافت. احمد محمود، علی محمد افغانی، هوشنگ گلشیری، امین فقیری: نویسندگان دوران مقاومت

اینم از زندگی و احوال و آثار چند تا از شاخص‌ترین نویسنده‌های دوره معاصر:

سید محمد علی جمال‌زاده

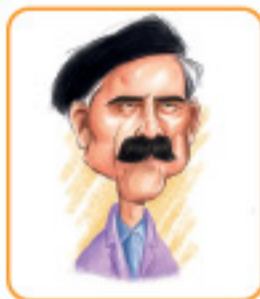
- نویسنده مشهور معاصر
- در خانواده‌ای روحانی در اصفهان به دنیا آمد و در تهران تحصیل کرد؛ سپس به کشورهایی چون لبنان، فرانسه و آلمان رفت.
- او را **آغازگر داستان‌نویسی فارسی به شیوه نوین** دانسته‌اند ^{به دلیل} نوشتن مجموعه داستان «یکی بود، یکی نبود».

ویژگی‌های نثر او: ۱ بیشتر از این که به محتوا توجه داشته باشد ^{توجه دارد به} سبک نویسندگی و کاربرد کلمات عامیانه و متداول در نثر. ۲ کلام را به طبع و سلیقه خوانندگان نزدیک می‌کند. ۳ در نثرنویسی، همان راهی را رفته که کسانی چون «زین‌العابدین مراغه‌ای» (در کتاب «سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ») و یا «علی‌اکبر دهخدا» (در کتاب «چرند و پرند») آغاز کرده بودند.

آثار ۳ مجموعه داستان: ۱ یکی بود، یکی نبود ۲ راه آب‌نامه ۳ تلخ و شیرین

کلیدواژه «جمال‌زاده یکی از راه‌های شیرین قصه‌نویسی را تجربه کرد» یا «جمال‌زاده یکی از نویسندگانی است که در راه قصه‌نویسی، تلخ و شیرین بسیاری را تجربه کرد». / **سرواژه**: تیر

جلال آل احمد

- نویسنده و داستان‌نویس مشهور معاصر ^{که} در خانواده‌ای مذهبی متولد شد.
- در جوانی، چند ماه در نجف، درس طلبگی خواند؛ ^{اقتا} پس از بازگشت به ایران، به احزاب سیاسی پیوست و پس از آن نیز، به معلمی روی آورد و به نویسندگی پرداخت.
- اولین داستان او با عنوان «زیارت» در مجله سخن چاپ شد؛ ^{پس از آن} مجموعه داستان‌های دیگری خلق کرد.

علاوه بر داستان‌نویسی ^{که} در «تکنگاری»، «سفرنامه‌نویسی»، «مقاله‌نویسی انتقادی» و «ترجمه» نیز توانایی خود را نشان داده.

آثار

- ۱ زیارت ۲ دید و بازدید
  - ۳ سه‌تار ۴ مدیر مدرسه
  - ۵ خسی در میقات ^{که} سفرنامه حج اوست.
  - ۶ ارزیابی شتاب‌زده ^{که} مجموعه مقاله‌های اوست.
- ذره‌بین** «مدیر مدرسه»:

• مشهورترین اثر اوست ^{که} یک داستان بلند است.

• نمونه نثر پرشتاب و بریده‌بریده او را که به «نثر تلگرافی» معروف است، در این اثر، به کمال می‌بینیم.

کلیدواژه جلال پس از زیارت، دید و بازدید و میقاتی شتاب‌زده با آن سه مدیر داشت. / **سرواژه**: ساز خدَم

نمونه سؤالات چهارگزینه‌ای درس ۱۱

۳۲۸. هر دو مورد کدام گزینه درباره دوره معاصر تا پیش از انقلاب و شعر این دوره نادرست است؟
- (الف) در ادبیات این دوره نوآوری‌ها، اندیشه‌های باستان‌گرا و عدم گرایش به شعرهای ترجمه‌ای مورد توجه قرار گرفت.
- (ب) از پیشگامان شعر نو در این دوره که تلاش‌هایی در تغییر شعر فارسی از نظر قالب و محتوا داشتند، می‌توان به جعفر خامنه‌ای و تقی رفعت اشاره کرد.
- (پ) نیما تخیل، زبان، احساس، معنی، فرم و ساختار شعر را متحول کرد.
- (ت) پس از وقایع کودتای مرداد نوعی سرخوردگی در میان روشنفکران و شعرا پیدا شد و جریان سمبولیسم اجتماعی یا شعر نو تغزلی رواج یافت.
- (ث) پیدایش شعر معاصر ایران و گسترش آن با رویدادهایی مانند انقلاب مشروطیت، پایان سلسله قاجار و سلطنت رضاشاه همراه بود.
- (۱) ث - ب (۲) پ - الف (۳) ت - ب (۴) الف - ت

۳۲۹. از نگاه تاریخ ادبیات، در عبارت زیر چند اشتباه وجود دارد؟
- «سال‌ها پس از نسل اول نویسندگان نثر معاصر، افرادی مانند صادق چوبک نویسنده «سگ ولگرد» و علی‌محمد افغانی صاحب رمان «شوهر آهو خانم» و در سالهای پس از ۱۳۳۲، ادبیات مقاومت در ادبیات داستانی فارسی شکل گرفت و مضمون رمان‌ها و داستان‌ها غالباً پایداری بود. از ویژگی‌های نثر این دوره، ایجاد سبکی تلفیقی از آنچه خود داشتیم با آنچه از شیوه‌های غربی گرفتیم، بود.»
- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

۳۳۰. هر دو مورد کدام گزینه مربوط به یک دوره از شعر معاصر است؟
- (۱) جدال بر سر شعر کهنه و نو، رواج شعر نو حماسی
- (۲) آزادی بیشتر فضای سیاسی، دست یافتن شاعران به جوهر شعر
- (۳) سرخوردگی و یأس در میان روشنفکران و شعرا، شروع شعر نو تغزلی
- (۴) رواج جریان سمبولیسم اجتماعی، رواج شیوه نیما در کنار شیوه سنتی برای اولین بار
۳۳۱. چند مورد از گزاره‌های زیر در مورد شعر انقلابی درست است؟
- (الف) طرح اندیشه‌های مذهبی و عرفانی همراه با ورود برخی مظاهر غربی، مهم‌ترین موضوعات ادبیات این دوره هستند.
- (ب) رشد طنز و مضامین طنزآمیز در این دوره مشهود است.
- (پ) روحیه حماسی اشعار دوران مقاومت که با عرفان آمیخته است، موجب دگرگونی زبان و محتوای شعر شد.
- (ت) سلمان هراتی و علیرضا قزوه، از جمله شاعران پایبند به اصول و ارزش‌های انقلاب بودند.
- (ث) هرچه از سال‌های اول انقلاب می‌گذرد، اقبال به شعر نیمایی کم‌تر می‌شود.
- (۱) چهار (۲) سه (۳) دو (۴) یک

۲۳۲. چند مورد از لحاظ سبک‌شناسی دوره معاصر (قبل از انقلاب) و ادبیات انقلاب اسلامی نادرست است؟

الف) زبان و واژگان شعری در قصاید دوره انقلاب اسلامی به سبک خراسانی نزدیک است.

ب) در دوره معاصر گونه‌های نثر فنی و مصنوع جایگاهی ندارند.

پ) توصیف پدیده‌ها و شخصیت‌ها در نثر دوره معاصر، ذهنی، کوتاه و مشخص است.

ت) در شعر دوره انقلاب باستان‌گرایی و استفاده از واژه‌های کهن به چشم نمی‌خورد.

(۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

۲۳۳. نویسنده آثار «افسانه - از این اوستا - شمس و طغرا - تنگسیر - دهکده پرمال» به ترتیب در کدام گزینه

درست بیان شده است؟

(۱) نیما یوشیج - احمد شاملو - میرزا حسن خان بدیع - صادق چوبک - امین فقیری

(۲) نیما یوشیج - مهدی اخوان ثالث - محمدباقر میرزا خسروی - صادق چوبک - امین فقیری

(۳) علی اسفندیاری - مهدی اخوان ثالث - میرزا حسن خان بدیع - هوشنگ گلشیری - امین فقیری

(۴) علی اسفندیاری - احمد شاملو - محمدباقر میرزا خسروی - هوشنگ گلشیری - امین فقیری

۲۳۴. کدام گزینه از ویژگی‌های شعر افسانه نیما نیست؟

(۱) تغییر در آوردن جایگاه قافیه (۲) نگاه نو به واقعیات ملموس

(۳) نزدیکی به ادبیات نمایشی (۴) سیر بسته تخیل

۲۳۵. همه گزینه‌ها به جز گزینه ..... از نظر تاریخ ادبیات شعر دوره بیداری و انقلاب اسلامی اشتباه است.

(۱) شعر ققنوس نیما یوشیج به عنوان بیانیه شعر نو است و در سال ۱۳۰۱ منتشر شد.

(۲) بیان روایی و داستانی و کهن‌گرایی، به کارگیری ترکیبات زیبا و کاربرد نحوی در سبک خراسانی از ویژگی‌های شعر اخوان ثالث است.

(۳) طوفان در پرانتز و بی‌بال پریدن از مجموعه‌های شعری قیصر امین‌پور است.

(۴) سلمان هراتی از شاعران نواندیش انقلاب اسلامی است و در غزل طبع آزمایی کرده و «گوشواره عرش» از آثار مهم اوست.

۲۳۶. توضیحات مربوط به کدام دوره شعر معاصر در برابر آن درست آمده است؟

(۱) دوره چهارم: رواج سمبولیسم اجتماعی (۲) دوره سوم: دستیابی بهتر شاعران به جوهر شعر

(۳) دوره دوم: توجه شاعران به مشکلات و آرمان‌های مردم (۴) دوره اول: دوره درخشش نیما

۲۳۷. کدام گزینه درباره نویسندگان و نثر دوران معاصر نادرست است؟

(۱) داستان نویسی نوین با افرادی مانند هدایت نویسنده «سگ ولگرد»، بزرگ علوی نویسنده «چشم‌هایش» و صادق چوبک نویسنده «تنگسیر» گسترش یافت.

(۲) از شناخته‌شده‌ترین نویسندگان دوره مقاومت می‌توان به احمد محمود نویسنده رمان «همسایه‌ها»، علی محمد افغانی نویسنده رمان «شوهر آهو خانم» و امین فقیری نویسنده رمان «بره گمشده راعی» اشاره کرد.

(۳) نثر فارسی تحت تأثیر آثاری که در دوره بیداری از زبان‌های اروپایی ترجمه می‌شد به سادگی گرایید. زمینه‌های گرایش به رمان نویسی و نثر داستانی را به معنای نوین آن، عبدالرحیم طالبوف و زین‌العابدین مراغه‌ای با سفرنامه‌های خیالی خود ایجاد نمودند.

(۴) از نویسندگان این دوره می‌توان به محمدعلی جمال‌زاده با مجموعه داستان «یکی بود یکی نبود»، جلال آل احمد نویسنده داستان «زیارت»، سیمین دانشور صاحب اثر «آتش خاموش» اشاره کرد.

۳۳۸. نام مؤلف کدام موارد اشتباه نوشته شده است؟

- (الف) زمستان: اخوان ثالث
 (پ) تهران مخوف: صادق هدایت
 (ث) تنگسیر: صادق چوبک
 (۱) ب - پ - ج (۲) پ - ت - ج (۳) ت - ث - ج (۴) الف - ت - ج

۳۳۹. کلمات کدام گزینه، به ترتیب تکمیل‌کننده جاهای خالی گزاره‌های زیر هستند؟

- (الف) منظومه _____ که _____ است در سال ۱۳۰۱ سروده شد.
 (ب) اولین نثر داستانی معاصر _____ اثر _____ می‌باشد.
 (پ) جریان نوگرایی شعری با سرودن شعر _____ توسط _____ تثبیت شد.
 (۱) ققنوس - بهترین نمونه شعر نو - جعفرخان از فرنگ برگشته - حسن مقدم - افسانه - علی اسفندیاری
 (۲) ققنوس - بیانیه شعر نو - یکی بود یکی نبود - جمال‌زاده - افسانه - نیما یوشیج
 (۳) افسانه - بهترین نمونه شعر نو - جعفرخان از فرنگ برگشته - حسن مقدم - ققنوس - علی اسفندیاری
 (۴) افسانه - بیانیه شعر نو - یکی بود یکی نبود - جمال‌زاده - ققنوس - نیما یوشیج

۳۴۰. مؤلفین آثار «صدای سبز، از آسمان سبز، دلاویزتر از سبز» به ترتیب مؤلفین کدام آثار هستند؟

- (۱) گوشواره عرش - بی‌بال پریدن - ملاقات در شب آفتابی
 (۲) مهاجر کوچک - از این ستاره تا آن ستاره - ظهور
 (۳) خواب ارغوانی - دری به خانه خورشید - سفر ششم
 (۴) برآشفستگی گیسوی تاک - کشتی پهلو گرفته - ضیافت

۳۴۱. چه تعداد از آثار منتسب به مؤلفین، درست است؟

- «آیین‌های دردار: قیصر امین پور - مدار صفر درجه: احمد محمود - جای پای خون: مهدی شجاعی - آگه بابا بمیره: رضارنگذر - شهری چون بهشت: علی مؤذنی - زمستان ۶۲: محمود دولت‌آبادی - راه آب‌نامه: جمال‌زاده»
 (۱) دو (۲) سه (۳) چهار (۴) پنج

۳۴۲. کدام گزینه در مورد دسته‌بندی شعر فارسی معاصر قبل از انقلاب درست نیست؟

- (۱) دوره اول: دوره سلطنت رضاخان و درخشش نیما و جدال بر سر کهنه و نو بود.
 (۲) دوره دوم: فضای سیاسی بسته‌تری نسبت به قبل حاکم شد و مهم‌ترین رویداد ادبی این دوره، تشکیل اولین کنگره نویسندگان و شاعران بود.
 (۳) دوره سوم: رواج سمبولیسم اجتماعی یا شعر نو حماسی و رواج شعر نو تغزلی است.
 (۴) دوره چهارم: دوره کمال جریان‌های ادبی که شاعران بهتر از گذشته به جوهر شعر دست یافتند.

۳۴۳. چند مورد از موارد زیر مربوط به «دوره دوم» شعر قبل از انقلاب نمی‌باشد؟

- (الف) نیما در این دوره در کنگره شاعران، شعر «آی آدم‌ها» را خواند.
 (ب) سرخوردگی و یأس روشنفکران و شاعران پدید آمد.
 (پ) مضمون شعر بیشتر نقد اجتماعی شد.
 (ت) دوره درخشش نیما و جدال بر سر کهنه و نو بود.
 (ث) اشعار نیما و سایر نوگرایان در مجله «روزگار نو» و مجله «سخن» چاپ می‌شد.
 (۱) دو (۲) یک (۳) چهار (۴) سه

۴۵۰. ویژگی نوشته‌شده برای همه ابیات درست است به جز _____

- (۱) دل چو گوی و پشت چون چوگان بود عشاق را
تا ز نخدانش چو گوی و زلف چون چوگان بود
(تشبیه غیرحسی)
- (۲) هر زمان گویم به شیرینی و پاکی در جهان
چون لب و دندان او یا رب لب و دندان بود؟
(معشوق زمینی)
- (۳) گر ز دو هاروت او دل‌ها نزنند آید همی
درد دل‌ها را ز دو یاقوت او درمان بود
(واژگان کهن)
- (۴) مهتری گر به کام شیر در است
شو خطر کن ز کام شیر بجوی
(دو حرف اضافه برای یک متمم)

۴۵۱. آثار مطرح شده در کدام گزینه همگی از کتب مهم نثر قرن ششم هجری است؟

- (۱) مقامات حمیدی - قابوس‌نامه - تاریخ بیهقی - چهارمقاله
(۲) چهارمقاله - تاریخ طبری - کلیله و دمنه - تاریخ بلعمی
(۳) شاهنامه ابومنصوری - چهارمقاله - کلیله و دمنه - تاریخ بیهقی
(۴) قابوس‌نامه - تاریخ بلعمی - مقامات حمیدی - چهارمقاله

۴۵۲. در بین ویژگی‌های زیر، چند مورد متعلق به ویژگی‌های سبکی شعر قرن ششم می‌باشد؟

- «از بین رفتن هجو در شعر، حرکت کلام به سوی دشواری و کاهش روانی و سادگی آن، رواج بیشتر قصیده و قطعه، به کارگیری ردیف‌های فعلی و اسمی دشوار، از میان رفتن لغات مهجور فارسی، کاربرد اندک لغات عربی»
- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

آزمون جامع ۱ (پایه یازدهم)

۴۵۳. ابیات زیر متعلق به کیست و به چه مناسبتی سروده شده است؟

- «کس نیست که تا بر وطن خود گرید
بر حال تباه مردم بد گرید
دی بر سر مرده‌ای دو صد شیون بود
امروز یکی نیست که بر صد گرید»
- (۱) کمال‌الدین اسماعیل - قتل عام مردم اصفهان توسط مغولان در سال ۶۳۳ ه. ق
(۲) نجم‌الدین کبری - قتل عام مردم اصفهان توسط مغولان در سال ۶۳۵ ه. ق
(۳) عطار نیشابوری - قتل عام مردم خراسان توسط مغولان در سال ۶۳۳ ه. ق
(۴) ابن‌یمین - قتل عام مردم خراسان توسط مغولان در سال ۶۳۵ ه. ق

۴۵۴. موارد زیر، به ترتیب معترف کدام ادیبان قرن هشتم و نهم هجری می‌باشد؟

- (الف) در غزل به سعدی و مولوی توجه خاص داشت. (ب) مثنوی‌هایی به پیروی از نظامی گنجوی سرود.
(پ) در تصوف و طریقت مقامی بلند داشت. (ت) شاعر عصر سربداران و مردی دهقان‌پیشه بود.
(ث) با تلفیق عشق و عرفان، غزل را به کمال رساند.
- (۱) حافظ - مولوی - شاه‌نعمت‌الله ولی - ابن‌یمین - سعدی
(۲) سلمان ساوجی - عبید زاکانی - مولوی - دولت‌شاه سمرقندی - حافظ
(۳) خواجه‌ی کرمانی - جامی - حمدالله مستوفی - سعدی
(۴) سلمان ساوجی - جامی - شاه‌نعمت‌الله ولی - ابن‌یمین - حافظ

۴۵۵. نام چند اثر به‌درستی در مقابل نام مؤلف نوشته‌شده است؟

«نجم‌الدین رازی: مرصادالعباد / رشیدالدین فضل‌الله همدانی: جامع‌التواریخ / شمس قیس رازی: عشاق‌نامه / جامی: نفحات‌الانس / حمدالله مستوفی: صدپند / شاه‌نعمت‌الله ولی: تذکره دولتشاه»

(۱) دو (۲) یک (۳) چهار (۴) سه

۴۵۶. در چند بیت از ابیات زیر، ویژگی فکری سبک عراقی مشهود است؟

الف) به آنچه می‌گذرد دل منه که دجله بسی
ب) چهره باغ به خونابه فرو می‌شستم
پ) آب جیحون از نشاط روی دوست
ت) عاشق چه کند گر نکشد بار ملامت؟!

پس از خلیفه بخواهد گذشت در بغداد
دهن چشمه پر از لؤلؤ تر می‌کردم
خنگ ما را تا میان آید همی
با هیچ دلاور سپر تیر قضا نیست

(۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

۴۵۷. به ترتیب کلمات کدام گزینه تکمیل‌کننده جاهای خالی عبارات زیر می‌باشند؟

الف) _____ توسط امیرعلیشیر نوایی به زبان _____ نوشته شده است.
ب) _____ کتاب _____ را به نثر ساده برگرداند و آن را «انوار سهیلی» نامید.
پ) _____ قدیمی‌ترین تاریخ نوشته‌شده درباره تیمور است.

(۱) محاکمة‌اللغتين - عربی - ظهیرالدین بابر - بابرنامه - ظفرنامه شامی
(۲) ظفرنامه شامی - عربی - ملاحسین واعظ کاشفی - کلیله و دمنه - بابرنامه
(۳) محاکمة‌اللغتين - ترکی - ملاحسین واعظ کاشفی - کلیله و دمنه - ظفرنامه شامی
(۴) ظفرنامه شامی - ترکی - نظام‌الدین شامی - کلیله و دمنه - انوار سهیلی

۴۵۸. به ترتیب، «ضعیف شدن نثر فنی، درسی شدن عرفان، تشویق شاعران به ترکی‌گویی، تصنع» مربوط به

کدام قلمرو نثر سبک عراقی است؟

(۱) زبانی - فکری - فکری - زبانی
(۲) زبانی - فکری - زبانی - ادبی
(۳) ادبی - زبانی - زبانی - فکری
(۴) ادبی - فکری - زبانی - زبانی

۴۵۹. به ترتیب، کلمات کدام گزینه تکمیل‌کننده جاهای خالی عبارات زیر هستند؟

«شعر _____ از نظر دقت و ظرافت و رقت معنی مشهور است.
شاخصه اصلی شعر وحشی بافقی _____ است.

_____ عاشورایی _____ زبانزد خاص و عام است.»

(۱) بابافغانی - واقع‌گرایی - ترکیب‌بند - محتشم کاشانی
(۲) بیدل دهلوی - ذهنی‌گرایی - ترکیب‌بند - محتشم کاشانی
(۳) بابافغانی - واقع‌گرایی - ترجیع‌بند - کلیم کاشانی
(۴) بیدل دهلوی - ذهنی‌گرایی - ترجیع‌بند - محتشم کاشانی

۴۶۰. «کلیم کاشانی، بابا فغانی، ابن‌یمین و حمدالله مستوفی» به ترتیب در چه قرن‌ی می‌زیسته‌اند؟

(۱) یازدهم، دهم، هفتم، هشتم
(۲) دهم، یازدهم، هفتم، هشتم
(۳) یازدهم، دهم، هشتم، هشتم
(۴) دهم، یازدهم، هشتم، هفتم

آزمون جامع ۸ (ترکیبی همه پایه‌ها)

۶۲۳. کدام عبارت‌ها توضیح درستی دربارهٔ دستهٔ زبان‌های فارسی میانه هستند؟

- (الف) دورهٔ تاریخی فارسی میانه، سال‌های ۳۰۰ تا ۷۰۰ میلادی است.
 (ب) زبان پارتی در دورهٔ اشکانیان و اوایل حکومت ساسانی رایج بود.
 (ج) فارسی پهلوی ابتدا در شرق و شمال شرقی ایران رایج بود.
 (د) آثار زبان پهلوی به سبب سنت شفاهی غالباً به کتابت درنیامدند.

(۱) الف - ج (۲) ب - د (۳) الف - ب (۴) ج - د

۶۲۴. چند مورد از موارد زیر، به ترتیب به نثر سامانی و چند مورد به نثر غزنوی و سلجوقی مرتبط است؟

- (الف) تاریخ بلعمی (ب) ایجاز (پ) حذف افعال به قرینه
 (ت) تاریخ بیهقی (ث) استشهاد به آیات و احادیث (ج) استفاده از لغات ترکی و مغولی
 (۱) دو - سه (۲) دو - چهار (۳) سه - دو (۴) سه - سه

۶۲۵. «فرمان بزرگوار از خدای نامدار می‌گوید. بندگان من، مرا پرستید و مرا خوانید و مرا دانید که آفریدگار منم؛ کردگار نامدار، بنده‌نواز آمرزگار منم.» این متن از کیست و نوع نثر آن چه نام دارد؟

- (۱) خواجه عبدالله انصاری - فنی (۲) خواجه عبدالله انصاری - موزون
 (۳) ابوالفضل میبیدی - موزون (۴) نصرالله منشی - فنی

۶۲۶. با توجه به نوع تشبیه موجود در ابیات، کدام بیت به سبک خراسانی نزدیک‌تر است؟

- (۱) اکسیر عشق اهلی زر می‌کند مسیحا
 (۲) از نازکی پای تو ای یار دل من
 (۳) در سایه سرو اگر دمی بنشینم
 (۴) شستم به آب غیرت نقش و نگار ظاهر
 در کورهٔ محبت زان رو گداخت ما را
 رنجه شود از سوسن و نسرين سپری تو
 سرو قد دلجوی توام یاد آید
 کاندر سراچهٔ دل نقش و نگار دارم

۶۲۷. «..... از منشیان و نویسندگان توانا و از عارفان وارستهٔ قرن هفتم است. او کتاب..... را در بیان

سلوک دین و تربیت نفس انسانی نوشت. نثر این کتاب، گاه ساده و گاه دارای سجع و موازنه است. این اثر در بین متون عارفانه از مرتبه‌ای والا برخوردار است.»

- (۱) نجم‌الدین رازی - المعجم (۲) شمس قیس رازی - المعجم
 (۳) نجم‌الدین رازی - مرصادالعباد (۴) شمس قیس رازی - مرصادالعباد

۶۲۸. هر کدام از توضیحات زیر، به ترتیب به کدام سبک مرتبط است؟

- (الف) کاربرد ردیف‌های طولانی و خوش‌آهنگ
 (ب) معنی‌گریزی از ویژگی‌های شعر این دوره است.
 (ج) تکرار قافیه در غزل این دوره امری طبیعی است.
 (۱) عراقی - هندی - هندی (۲) هندی - بیداری - معاصر
 (۳) عراقی - هندی - بیداری (۴) هندی - معاصر - هندی

۶۲۹. کتاب‌های زیر همگی در عصر سبک هندی و به نثر ساده نوشته شده‌اند؛ به جز:

- (۱) جامع عباسی
(۲) بدایع الوقایع
(۳) دیباچه شرف‌نامه بدلیسی
(۴) عالم‌آرای عباسی

۶۳۰. در رابطه با سطح زبانی سبک شعر بیداری، کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) شعر در این دوره عمومیت یافت و به عنوان زبان برتده نهضت در اختیار روزنامه‌ها قرار گرفت.
(۲) در این دوره واژه‌ها و اصطلاحات زبان‌های ترکی، روسی، انگلیسی و فرانسوی به شعر وارد شد.
(۳) یکی از دلایل محاوره‌ای بودن شعر این دوره این است که برخی از شاعران صرفاً به محتوا توجه داشتند.
(۴) دلیل شاعران برای استفاده از زبان محاوره‌ای، توجه به مردم و استفاده از شعر برای آگاه‌سازی آنان بود.

۶۳۱. نام خالق چند اثر نادرست است؟

«شمس‌الدین و قمر: میرزا حسن خان بدیع / شمس و طغرا: محمد باقر میرزا خسروی / گنجینه نشاط: هاتف اصفهانی / زمستان: نیما یوشیج / سفر ششم: علی مؤذنی / مدار صفر درجه: احمد محمود / تاریخ تطوّر نظم فارسی: ادیب‌الممالک فراهانی»

- (۱) دو (۲) سه (۳) پنج (۴) شش

۶۳۲. همه موارد زیر از ویژگی‌های فکری یا زبانی شعر معاصر است؛ به جز:

- (۱) روی آوردن به مفاهیم انتزاعی در شعر این دوره آشکار است.
(۲) مدح و ذم و هجو در شعر این دوره بسیار کم است.
(۳) دست شاعر برای استفاده از همه واژه‌ها باز است.
(۴) مفاهیم خصوصی، سیاسی و اجتماعی بسیار مورد توجه شاعران قرار گرفته‌اند.

آزمون جامع ۹ (ترکیبی همه پایه‌ها)

۶۳۳. درباره زبان فارسی نو، کدام گزینه درست است؟

- (۱) منطقه رواج این زبان ابتدا در شمال و شمال شرقی ایران بود.
(۲) این زبان پیش از عمومیت یافتن، زبان محاوره و مکاتبه درباری ساسانیان بود.
(۳) بعد از فارسی پهلوی، دری دومین صورت زبان ایرانیان در برابر نفوذ زبان عربی بود.
(۴) ادبیات فارسی دری، به مفهوم واقعی خود، تقریباً هم‌زمان با دولت سامانیان به وجود آمد.

۶۳۴. در کدام گزینه به ترتیب به یک ویژگی زبانی و یک ویژگی ادبی شعر سبک خراسانی اشاره شده است؟

- (۱) افزایش کاربرد نشانه‌های جمع فارسی نسبت به عربی - کم بودن استفاده از آرایه‌ها
(۲) تفاوت برخی تلفظ‌ها با زبان امروز - قالب عمده شعر این دوره، قصیده است.
(۳) سادگی زبان شعر - استفاده از دو نشانه برای یک متمم
(۴) واقع‌گرا بودن شعر - ساده بودن قافیه و ردیف

۶۳۵. درباره تاریخ ادبیات سده‌های پنجم و ششم، کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) تا حدود آغاز قرن ششم، شعر فارسی هنوز تحت تأثیر سبک دوره سامانی و غزنوی است.
(۲) شاعرانی چون ناصر خسرو با تحولی که در غزل ایجاد کردند زمینه را برای تحول سبکی این دوره فراهم کردند.
(۳) در این دوران، آمیختگی فارسی و عربی رفته‌رفته بیشتر می‌شود که یکی از دلایلش تحصیل علوم دینی است.
(۴) هم‌زمان با شاعران خراسان و سیستان، دسته دیگری از آن‌ها در حوزه آذربایجان، شعری متمایز نسبت به سایر نواحی می‌سرودند.

۳۳۱. گزینه «۱» فقط مورد «ث» نادرست است: هرچه از سال‌های اول انقلاب می‌گذرد اقبال به شعر نیمایی بیشتر می‌شود.

۳۳۲. گزینه «۲» شکل درست عبارات: پ توصیف پدیده‌ها و شخصیت‌ها در نشر دوره معاصر، عینی، کوتاه، بیرونی و مشخص است. ت باستان‌گرایی و علاقه فراوان به استفاده از واژه‌های کهن در شعر دوره انقلاب محسوس است.

۳۳۳. گزینه «۲» نیمایوشیج: افسانه / مهدی اخوان ثالث: از این اوستا / محمدباقر میرزا خسروی: شمس و طغرا / صادق چوبک: تنگسیر / امین فقیری: دهکده پرمال / ۳۳۴. گزینه «۴» «سیر آزاد تخیل» از ویژگی‌های شعر افسانه نیماست. وی در سال ۱۳۰۱ منظومه افسانه را منتشر کرد.

۳۳۵. گزینه «۲» بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ شعر افسانه از نیما یوشیج به‌عنوان بیانیه شعر نو شناخته شده است. ۳ طوفان در پرانتز و بی‌بال پریدن از آثار منشور قیصر امین پور است. ۴ گوشواره عرش از سید علی موسوی گرمارودی است.

۳۳۶. گزینه «۴» بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ دوره سوم: رواج سمبولیسم اجتماعی ۲ دوره چهارم: دستیابی بهتر شاعران به جوهر شعر ۳ دوره سوم: توجه شاعران به مشکلات و آرمان‌های مردم

۳۳۷. گزینه «۲» «بره گمشده راعی» اثر هوشنگ گلشیری است، نه امین فقیری.

۳۳۸. گزینه «۲» بررسی موارد: پ «تهران مخوف» اثر «مشفق کاظمی» است. ت «دید و بازدید» اثر «جلال آل احمد» است. ج «همسایه‌ها» اثر «احمد محمود» است.

۳۳۹. گزینه «۴» الف منظومه افسانه که بیانیه شعر نو است در سال ۱۳۰۱ سروده شد. ب اولین نشر داستانی معاصر یکی بود یکی نبود اثر جمال زاده می‌باشد. پ جریان نوگرایی شعری با سرودن شعر قفوس توسط علی اسفندیاری (نیما یوشیج) تثبیت شد.

۳۳۶. گزینه «۴» از شاخص‌ترین درون‌مایه‌های شعر عصر بیداری، می‌توان به «وطن، آزادی، توجه به مردم، «قانون، تعلیم و تربیت جدید و دانش‌ها و فنون جدید» اشاره کرد. «معنی‌گریزی و ابهام در شعر» و «کاهش مدح و هجو» از ویژگی‌های شعر معاصر قبل از انقلاب است. ۳۳۷. گزینه «۲» شاعران دوره «بیداری» به دلیل عدم تسلط کافی بر ادبیات کهن، شتاب در سرایش اشعار برای در اختیار قرار دادن آن به روزنامه‌ها و توجه بیشتر به محتوا، توجه کمی به کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌های زبانی داشته‌اند.

درس ۱۱

۳۳۸. گزینه «۴» شکل درست عبارات: الف در ادبیات این دوره نوآوری‌ها، اندیشه‌های باستان‌گرا و گرایش به شعرهای ترجمه‌ای مورد توجه قرار گرفت. ت پس از وقایع کودتای مرداد نوعی سرخوردگی در میان روشنفکران و شعرا پیداشد و جریان سمبولیسم اجتماعی یا شعر نو حماسی رواج یافت. ۳۳۹. گزینه «۴» «سگ ولگرد» اثر صادق هدایت است. / علی محمد افغانی از نویسندگان نسل اول نشر معاصر نیست. / در سال‌های پس از ۱۳۴۲، ادبیات مقاومت در ادبیات داستانی شکل گرفت. / ویژگی نشر پس از سال ۱۳۴۲، روی آوردن به داستان کوتاه، ترجمه آثار داستانی آمریکای لاتین و همدردی با ستم‌کشیدگان دنیا و کثرت نویسندگان است و سبک تلفیقی مربوط به نویسندگان قبل از این نسل است.

۳۳۰. گزینه «۳» بررسی گزینه‌ها: ۱ جدال بر سر شعر کهنه و نو: دوره اول / رواج شعر نو حماسی: دوره سوم ۲ آزادی بیشتر فضای سیاسی: دوره دوم / دست یافتن شاعران به جوهر شعر: دوره چهارم ۳ سرخوردگی و یأس در میان روشنفکران و شعرا: دوره سوم / شروع شعر نو تغزلی: دوره سوم ۴ رواج جریان سمبولیسم اجتماعی: دوره سوم / رواج شیوه نیما در کنار شیوه سنتی برای اولین بار: دوره دوم

۳۴۹. گزینه «۲» زین العابدین مراغه‌ای و عبدالرحیم طالبوف با سفرنامه‌های خیالی خود، زمینه‌های گرایش به رمان‌نویسی و نثر داستانی را به معنای نوین آن ایجاد کردند.

۳۵۰. گزینه «۱» **بررسی موارد نادرست:** «اولین داستان جلال، زیارت است که در مجله سخن چاپ شد.» / «سفرنامه حج او با عنوان خسی در میقات منتشر شده است.» ۳۵۱. گزینه «۲» «تلخ و شیرین» و «شهری چون بهشت» با اینکه به ترتیب آرایه‌های «تضاد» و «تشبیه» را در دل خود دارند اما متعلق به ادبیات معاصر قبل از انقلاب می‌باشند.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ کشتی پهلو گرفته (کنایه) - دری به خانه خورشید (استعاره) - تنفس صبح (استعاره) ۳ جای پای خون (استعاره) - گوشواره عرش (استعاره) - صدای سبز (حس آمیزی) ۴ خواب ارغوانی (حس آمیزی) - بی‌بال پریدن (پارادوکس) - برآشفتن گیسوی تاک (استعاره)

۳۵۲. گزینه «۱» نخستین تجربه داستان‌نویسی سیمین دانشور، آتش خاموش است و مشهورترین اثر و اوج نویسندگی او را سووشون می‌دانند.

۳۵۳. گزینه «۴» محمد رضا سرشار معروف به رضا رهگذر از نویسندگان مشهور در حوزه کودک و نوجوان می‌باشد که دو کتاب «اگه بابا بمیره» و «مهاجر کوچک» را در همین حوزه نوشته است.

۳۵۴. گزینه «۲» در این بیت نام کتاب «عین‌الحیات» از «حسین واعظ کاشفی» دیده می‌شود که معاصر نیست. **بررسی سایر گزینه‌ها:** ۱ «گوشواره عرش» از «موسوی گرمارودی» ۳ «زمین سوخته» از «احمد محمود» ۴ «آتش خاموش» از «سیمین دانشور»

۳۵۵. گزینه «۱» طبق متن کتاب درسی، منظور از ادبیات معاصر، آثار ادبی پس از مشروطیت می‌باشد.

۳۵۶. گزینه «۳» داستان‌نویسی نوین با افرادی مانند صادق هدایت نویسنده سگ ولگرد و بزرگ علوی نویسنده چشم‌هایش و صادق چوبک نویسنده تنگسیر گسترش یافت که این گروه به نویسندگان نسل اول موسوم هستند.

۳۴۰. گزینه «۳» مؤلفین آثار صورت سؤال به ترتیب، موسوی گرمارودی، سلمان هراتی و علی مؤذنی می‌باشند. آثار موسوی گرمارودی: صدای سبز - برآشفتن گیسوی تاک - خواب ارغوانی - گوشواره عرش آثار سلمان هراتی: از آسمان سبز - دری به خانه خورشید - از این ستاره تا آن ستاره آثار علی مؤذنی: ظهور - سفر ششم - دل‌ویزتر از سبز - ملاقات در شب آفتابی

۳۴۱. گزینه «۳» **پدیدآوردگان درست آثار:** ۱. آینه‌های درداز: هوشنگ گلشیری ۲. زمستان ۶۲: اسماعیل فصیح ۳. شهری چون بهشت: سیمین دانشور

۳۴۲. گزینه «۲» در این دوره، فضای سیاسی آزادتری نسبت به قبل حاکم شد.

۳۴۳. گزینه «۴» موارد «ب»، «پ» و «ت» مربوط به دوره دوم شعر قبل از انقلاب نیستند.

بررسی موارد: ب دوره سوم پ دوره چهارم ت دوره اول ۳۴۴. گزینه «۱» رخشنده اعتصامی (پروین اعتصامی) در قصیده به سبک ناصر خسرو و سعدی شعر می‌سراید اما اوج سخن او در قطعات اوست و در این قالب پیرو انوری و سنایی بود.

۳۴۵. گزینه «۳» «مهدی اخوان ثالث، زبانی نمادین داشت و شیوه بیان او روایی و داستانی بود. زبانی حماسی داشت و کهن‌گرایی و باستان‌گرایی در شعر او مشهود بود و برخی ویژگی‌های نحوی سبک خراسانی را می‌توان در آثارش دید. وی را باید یکی از موفق‌ترین رهروان شعر نیمایی دانست.»

۳۴۶. گزینه «۳» منظومه «حیدر بابایه سلام» از آثار «شهریار» می‌باشد که وی را طبق طبقه‌بندی کتاب، باید شاعر معاصر قبل از انقلاب اسلامی بدانیم.

۳۴۷. گزینه «۱» پیشگامان شعر نو فارسی: تقی رفعت - شمس کسمایی - ابوالقاسم لاهوتی - جعفر خامنه‌ای - نیما یوشیج (علی اسفندیاری)

۳۴۸. گزینه «۳» آغاز ادبیات داستانی معاصر با یکی بود یکی نبود از جمال‌زاده بود. اولین رمان اجتماعی به نام تهران مخوف از مشفق کاظمی و اولین نمایشنامه با عنوان جعفرخان از فرنگ برگشته از حسن مقدم می‌باشد.

ضمیمه سحرآمیز (خلاصه کاربردی مباحث)

فهرست الفبایی پدید آورندگان آثار (شاعران، نویسندگان و هنرمندان)

شاعر / نویسنده	زمان و دوره حیات	اثر / آثار	توضیح پدید آورنده
ابوالفضل بیهقی	قرن ۵	تاریخ بیهقی	از نویسندگان برجسته دوره غزنوی
ابوالفضل میبدی	قرن ۶	کشف الأسرار و عده الأبرار	او کتاب «کشف الأسرار» را به پیروی و تحت تأثیر آثار «خواجه عبدالله انصاری» نوشت.
ابوالقاسم لاهوتی	قرن ۱۴ (دوره معاصر)	دیوان اشعار	<ul style="list-style-type: none"> از پیشگامان شعر نو که نخستین بار، در جهت تغییر قالب و محتوای شعر فارسی تلاش کردند. از شاخص ترین شاعران دوره بیداری (مشروطه) است که در اشعار خود به انعکاس خواسته ها و علایق توده مردم و... پرداختند.
ابوالمعالی نصرالله منشی	قرن ۶	کلیله و دمنه	او کتاب «کلیله و دمنه» را که در اصل به زبان عربی بود، به نشر فنی فارسی ترجمه کرد.
ابوریحان بیرونی	قرن ۴ (دوره سامانی)	التفهیم لأوائل صناعة التنجیم	
ابوعلی بلعمی	قرن ۴ (دوره سامانی)	تاریخ بلعمی	او کتاب «تاریخ الرسل والملوک» یا «تاریخ طبری» را - که به زبان عربی بود - به فارسی ترجمه کرد و همزمان با ترجمه آن، اطلاعات دیگری راجع به تاریخ ایران به آن افزود و مطالبی را نیز از آن حذف کرد و آن را به صورت تألیف مستقل درآورد که به «تاریخ بلعمی» شهرت یافت.
ابوعلی سینا (ابن سینا)	نیمه دوم قرن ۴ و نیمه اول قرن ۵		وی صاحب تحقیق و تألیف بود و به فارسی و عربی نیز شعر می سرود.
ابن یمن فریومدی	قرن ۸	دیوان اشعار	<ul style="list-style-type: none"> شاعری قطعه سراسر است که قدرت شاعری خود را در «قطعات اخلاقی» آشکار کرده. در شعر او «قناعت پیشگی» و «بی اعتباری دنیا» مورد تأکید است.
احمد دهقان	قرن ۱۴ (دوره معاصر و انقلاب اسلامی)	چند مجموعه داستان	وی از جمله داستان نویسان نسل انقلاب (داستان نویسان پس از جنگ) است.

احمد شاملو	قرن ۱۴ (دورهٔ معاصر)	مجموعه اشعار	از معروف‌ترین شاعران معاصر
احمد عزیزی	قرن ۱۴ (دورهٔ معاصر) و انقلاب اسلامی	مجموعه اشعار	
احمد محمود	قرن ۱۴ (دورهٔ معاصر)	۱. زمین سوخته ۲. مدار صفر درجه ۳. همسایه‌ها	<ul style="list-style-type: none"> از جمله نویسندگان موفق و پیشکسوت در داستان‌نویسی دههٔ ۶۰ به شمار می‌رود. از معروف‌ترین «نویسندگان دورهٔ مقاومت» در دورهٔ ادبیات معاصر است.
احمد یوسف‌زاده	قرن ۱۴ (دورهٔ معاصر) و انقلاب اسلامی	آن بیست و سه نفر	
اسکندر بیگ ترکمان	قرن ۱۰ و ۱۱	عالم‌آرای عباسی	
اسماعیل شاهرودی	قرن ۱۴ (دورهٔ معاصر)	مجموعه اشعار	
اسماعیل فصیح	قرن ۱۴ (دورهٔ معاصر)	زمستان ۶۲	از جمله نویسندگان موفق و پیشکسوت در داستان‌نویسی دههٔ ۶۰ به شمار می‌رود.
امام محمد غزالی	قرن ۵	کیمیای سعادت	
امیر علیشیر نوایی	قرن ۹	مُحاكمة اللغتين	وی به همراه «سلطان حسین بایقرا»، در حوزهٔ ادبی هرات، ترکی گویی و ترکی نویسی را تشویق می‌کردند.
امین فقیری	قرن ۱۴ (دورهٔ معاصر)	دهکدهٔ پُرملال	از معروف‌ترین و شناخته‌شده‌ترین نویسندگان دوران مقاومت
انوری	قرن ۶	دیوان اشعار	<ul style="list-style-type: none"> از شاعران برجستهٔ حوزهٔ ادبی خراسان و سیستان او و هم‌سبکانش در «آوردن مضامین دقیق در غزل» بسیار کوشیدند.
ایرج میرزا	قرن ۱۳ و ۱۴ (دورهٔ بیداری)	۱. دیوان اشعار ۲. قطعهٔ «قلب مادر»	<ul style="list-style-type: none"> در شعرش اندیشه‌های نوگرایانه وجود دارد. مهارت او در به‌کارگیری تعبیرات عامیانه و آفریدن اشعار ساده و روان است. به دلیل جایگاه خانوادگی و تفکرات شخصی‌اش، نمی‌توان او را در ردیف شاعران آزادی‌خواه مشروطه قرار داد.
بابا فغانی شیرازی	قرن ۱۰	دیوان اشعار	شعرش از نظر «دقت، ظرافت و رقت معانی» مشهور است.
بانو شمس کسمایی	قرن ۱۳ و ۱۴ (دورهٔ معاصر)		از پیشگامان شعر نو که نخستین بار، در جهت تغییر قالب و محتوای شعر فارسی تلاش کردند.

فهرست الفبایی آثار

توضیحات مهم	پدیدآورنده	زمان و دوره	اثر
این اثر، اولین تجربه داستان‌نویسی او بود.	سیمین دانشور	قرن ۱۴ (دوره معاصر)	آتش خاموش
	مهدی اخوان ثالث	قرن ۱۴ (دوره معاصر)	آخر شاهنامه
	احمد یوسفزاده	قرن ۱۴ (دوره معاصر و انقلاب اسلامی)	آن بیست و سه نفر
نیما این شعر را در اولین کنگره نویسندگان و شاعران ایران (در تیرماه ۱۳۲۵ ش.) خواند.	نیما یوشیج	قرن ۱۴ (دوره معاصر)	آی آدم‌ها (قطعه شعر)
اثری داستانی است.	هوشنگ گلشیری	قرن ۱۴ (دوره معاصر)	آینه‌های دردار
	قیصر امین‌پور	قرن ۱۴ (دوره معاصر)	آینه‌های ناگهان
به نثر بینابین نوشته شده.	حسن بیگ روملو	قرن ۱۰	أحسن التواریخ
از آثار طنزآمیز منشور «عبید» است.	عبید زاکانی	قرن ۸	اخلاق‌الأشراف
شامل مجموعه مقالات اوست.	جلال آل احمد	قرن ۱۴	ارزیابی شتابزده
	سلمان هراتی	قرن ۱۴ (دوره معاصر و انقلاب اسلامی)	از آسمان سبز
	مهدی اخوان ثالث	قرن ۱۴ (دوره معاصر)	از این اوستا
هراتی این اثر را ویژه نوجوانان سرود.	سلمان هراتی	قرن ۱۴ (دوره معاصر و انقلاب اسلامی)	از این ستاره تا آن ستاره
در سال ۱۳۰۱ ش. سروده شد و بیانیه شعر نو به شمار می‌رود.	محمد بن منور	قرن ۶	اسرار التوحید
● مهم‌ترین ویژگی‌های آن ← تغییر در آوردن جایگاه قافیه، نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیات ملموس، سیر آزاد تخیل، نزدیکی به ادبیات نمایشی	نیما یوشیج	قرن ۱۴ (دوره معاصر)	افسانه (منظومه)
از جمله آثار او در حوزه قصه‌های «کودک و نوجوان» است.	محمد رضا سرشار	قرن ۱۴ (دوره معاصر)	اگه بابا بمیره
از نمونه‌های مهم و موفق نثر دوره سامانی	ابوریحان بیرونی	دوره سامانی	التفهیم لأوائل صناعة التنجیم
از نخستین و مهم‌ترین آثار در زمینه علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر	شمس قیس رازی	قرن ۷	المعجم فی معاییر اشعار العجم

الهی‌نامه	قرن ۶	عطار نیشابوری	
امثال و حکم	قرن ۱۳ و ۱۴ (دوره قاجار)	علی‌اکبر دهخدا	
انوار شهیلی	قرن ۹	ملاحسین واعظ کاشفی	در اصل، شکل بازنویسی‌شده کتاب «کلیله و دمنه نصرالله منشی» به زبان و نثر ساده قرن ۸ ه. است.
اوستا	قبل از اسلام		کتاب دینی زرتشتیان بود.
ای قلم! (شعر)	قرن ۱۳ و ۱۴ (دوره بیداری)	سید اشرف‌الدین حسینی گیلانی (نسیم شمال)	از جمله اشعار انتقادی «نسیم شمال» است.
بابرنامه	قرن ۹	ظهیرالدین بابر	به زبان ترکی نوشته شده.
بدایع الوقایع	قرن ۱۰	محمود واصفی	از جمله کتاب‌هایی است که در دوره سبک هندی و به نثر ساده در خارج از ایران (در ماوراءالنهر) نوشته شد.
بدوک	قرن ۱۴ (دوره معاصر)	سیدمهدی شجاعی	این اثر در قالب «فیلم‌نامه» است.
برآشفتن گیسوی تاک	قرن ۱۴ (دوره معاصر)	سید علی موسوی گرمارودی	یکی از مجموعه اشعار اوست.
برّه گم‌شده راعی	قرن ۱۴ (دوره معاصر)	هوشنگ گلشیری	اثر مهم اوست که در حوزه آثار دوره مقاومت جای دارد.
بوستان (سعدی‌نامه)	قرن ۷	سعدی شیرازی	از آثار تعلیمی سعدی به نظم است.
بهارستان	قرن ۹	عبدالرحمان جامی	این اثر به تقلید از «گلستان سعدی» نوشته شد.
بی‌بال پریدن	قرن ۱۴ (دوره معاصر)	قیصر امین‌پور	
پنج‌گنج (خمسه)	قرن ۶	نظامی گنجوی	
تاریخ‌الزسل و الملوک (تاریخ طبری)	قرن ۴	محمد بن جریر طبری	یک تاریخ مفصل به زبان عربی از «محمد بن جریر طبری» است.
تاریخ بلعمی	قرن ۴ (دوره سامانی)	ابوعلی بلعمی	در اصل، ترجمه‌ای است از یک تاریخ مفصل به نام «تاریخ‌الزسل و الملوک» یا «تاریخ طبری» (به زبان عربی)
تاریخ بیداری ایرانیان	قرن ۱۳ و ۱۴ (دوره قاجار)	ناظم‌الاسلام کرمانی	<ul style="list-style-type: none"> این کتاب، تنها اثر قابل توجه در زمینه «تحقیقات ادبی و تاریخی» در دوره مشروطه است. موضوع آن ← تاریخ مشروطه
تاریخ بیهقی	قرن ۵	ابوالفضل بیهقی	از نمونه‌های برجسته نثر دوره غزنوی و سلجوقی

فہرست الفبائی آثار منظوم

پدید آورنده	اثر
مہدی اخوان ثالث	آخر شاہنامہ
قیصر امین پور	آینہ های ناگہان
سلمان ہراتی	از آسمان سبز
سلمان ہراتی	از این ستارہ تا آن ستارہ
مہدی اخوان ثالث	از این اوستا
عطار نیشابوری	الہی نامہ
نیما یوشیج	افسانہ (منظومہ)
نیما یوشیج	آی آدمہا (قطعہ شعر)
سید علی موسوی گرمارودی	برآشفتن گیسوی تاک
نظامی گنجوی	پنج گنج (خمسہ)
عبدالرحمان جامی	تحفۃ الأحرار
سعدی شیرازی	بوستان (سعدی نامہ)
قیصر امین پور	تنفس صبح
سلمان ساوجی	جمشید و خورشید
شہر پار	حیدر بابایہ سلام
فتحعلی خان صبای کاشانی	خداوندنامہ
سید علی موسوی گرمارودی	خواب ارغوانی
سلمان ہراتی	دری بہ خانۂ خورشید
قیصر امین پور	در کوچۂ آفتاب
قیصر امین پور	دستور زبان عشق
مولوی (مولانا)	دیوان شمس (دیوان کبیر، غزلیات شمس)
مہدی اخوان ثالث	زمستان
میرزادۂ عشقی	سہ تابلوی مریم (ایدہ آل)

شاهنامه	حکیم ابوالقاسم فردوسی
صدای سبز	سید علی موسوی گرمارودی
ظهر روز دهم	قیصر امین‌پور
عشاق‌نامه	فخرالدین عراقی
قلب مادر (قطعه شعر)	ایرج میرزا
ققنوس (منظومه)	نیما یوشیج
گلشن صبا	فتحعلی‌خان صبای کاشانی
گوشوارهٔ عرش	سید علی موسوی گرمارودی
مثنوی معنوی	مولوی (مولانا)
موش و گربه	عبید زاکانی

فهرست الفبایی آثار منثور

پدیدآورنده	اثر
سیمین دانشور	آتش خاموش
احمد یوسف‌زاده	آن بیست و سه نفر
حسن بیگ روملو	احسن التواریخ
عبید زاکانی	اخلاق‌الأشراف
جلال آل احمد	ارزیابی شتاب‌زده
محمد بن منور	اسرار التوحید
محمد رضا سرشار	اگه بابا بمیره
ابوریحان بیرونی	الثفہیم لأوائل صناعة التنجیم
شمس قیس رازی	المعجم فی معاییر أشعار العجم
علی اکبر دهخدا	امثال و حکم
هوشنگ گلشیری	آینه‌های دردار
ملاحسین واعظ کاشفی	أنوار سہیلی
محمود واصفی	بدایع الوقایع

فهرست اشخاص (شاعران و نویسندگان و هنرمندان) بر اساس دوره زندگی

رودکی سمرقندی - شهید بلخی - عنصری - ابوالقاسم فردوسی - کسای مَروزی - ابوریحان بیرونی - ابوعلی بلعمی - خنظله بادغیسی - محمد بن زکریای رازی - ناصر خسرو قبادیانی	قرن ۴
ابوعلی سینا (ابن سینا) - خواجه عبدالله انصاری - فرخی سیستانی - منوچهری دامغانی	نیمه دوم قرن ۴ و اوایل قرن ۵
ابوالفضل بیهقی - امام محمد غزالی - جلابی هجویری - خواجه نظام الملک توسی - عنصر المعالی کیکاووس	قرن ۵
سنایی غزنوی	نیمه دوم قرن ۵ و نیمه اول قرن ۶
ابوالفضل میبدی - ابوالمعانی نصرالله منشی - انوری - جمال الدین عبدالرزاق اصفهانی - خاقانی شروانی - عطار نیشابوری - قاضی حمیدالدین بلخی - محمد بن منور - نظامی عروضی سمرقندی - نظامی گنجوی	قرن ۶
خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی - سعدالدین وراونی - سعدی شیرازی - شمس قیس رازی - فخرالدین عراقی - عطاملک جوینی - عزیزالدین بن محمد نسفی - کمال‌الدین اسماعیل اصفهانی - منهاج‌الدین سراج جوزجانی - مولانا جلال‌الدین محمد بلخی - نجم‌الدین رازی (نجم‌دایه) - نجم‌الدین کبرئ - وصاف‌الخضره	قرن ۷
ابن‌یمین فریومدی - حافظ شیرازی - حمدالله مستوفی - خواجه کرمانی - سلمان ساوجی - عبیدزاکانی	قرن ۸
امیرعلیشیر نوایی - عبدالرحمن جامی - دولت‌شاه سمرقندی - شاه نعمت‌الله ولی - ظهیرالدین بابر - نظام‌الدین شنب‌غازانی (نظام شامی) - ملاحسین واعظ کاشفی	قرن ۹
باباغانی شیرازی - حسن بیگ روملو - خواندمیر - رضا عباسی - قاضی نورالله شوشتری - محتشم کاشانی - محمود واصفی - کمال‌الدین بهزاد - وحشی بافقی - علی بن حسین واعظ کاشفی	قرن ۱۰
اسکندر بیگ ترکمان - شاه‌طهماسب صفوی - شیخ بهایی	قرن ۱۰ و ۱۱
بیدل دهلوی - صائب تبریزی - کلیم کاشانی - طالب آملی - عرفی شیرازی - میرزا برخوردار فراهی - وحید قزوینی	قرن ۱۱
سروش اصفهانی - فروغی بسطامی - قانی شیرازی - مجمر اصفهانی - مشتاق اصفهانی	قرن ۱۲ (دوره بازگشت)
فتحعلی خان صبای کاشانی - نشاط اصفهانی	قرن ۱۲ و ۱۳
جیمز موریه - تقی رفعت - عبدالرحیم طالبوف - قائم‌مقام فراهانی - محمدباقر میرزا خسروی - میرزا فتحعلی آخوندزاده - میرزا محمدصادق امیری (ادیب‌الممالک فراهانی) - میرزا یوسف خان اعتصامی آشتیانی - میرزا حبیب اصفهانی - میرزا حسن خان بدیع - زین‌العابدین مراغه‌ای	قرن ۱۳

قرن ۱۳ و ۱۴

ایرج میرزا - بانو شمس کسمایی - پروین اعتصامی - جعفر خامنه‌ای -
سید اشرف‌الدین حسینی گیلانی (نسیم شمال) - علی اکبر دهخدا - فرّخی یزدی -
محمدتقی بهار (ملک‌الشعرا) - میرزا آقاخان کرمانی - میرزا آقا تبریزی -
میرزا جهانگیرخان صوراسرافیل - میرزادهٔ عشقی - ناظم‌الاسلام کرمانی

قرن ۱۴ (دورهٔ معاصر)

اسماعیل فصیح - اسماعیل شاهرودی - ابوالقاسم لاهوتی - احمد دهقان - احمد
شاملو - احمد عزیزی - احمد محمود - احمد یوسفزاده - امین فقیری - بزرگ
علوی - پرویز ناتل خانلری - تقی مدرّسی - جلال‌آل احمد - جمال میرصادقی -
حبیب احمدزاده - حسن مقدم - حسین منزوی - حمید سبزواری - حمید
مصدق - رضا امیرخانی - سلمان هراتی - سیمین دانشور - سیاوش کسرای -
سید حسن حسینی - سید علی موسوی گرمارودی - سید محمدعلی جمالزاده -
سید مهدی شجاعی - صادق چوبک - صادق هدایت - شهریار (سید محمدحسین
بهجت تبریزی) - عارف قزوینی - علیرضا قزوه - علی مؤذنی - علی محمد افغانی -
غلامحسین ساعدی - فروغ فرّخزاد - فریدون تولّی - فریدون مشیری - قیصر
امین‌پور - محمدرضا سرشار - محمدرضا شفیعی کدکنی - محمود اعتمادزاده -
محمود دولت‌آبادی - مرتضی مشفق کاظمی - مصطفی مستور - منوچهر آتشی -
منوچهر شیبانی - مهدی اخوان ثالث - مهدی حمیدی شیرازی - نادر نادرپور -
نصرالله مردانی - نصرت رحمانی - نیما یوشیج - هوشنگ ابتهاج - هوشنگ گلشیری

فهرست آثار مشابه

أحسن التّواریخ: حسن بیگ روملو / جامع التّواریخ: خواجه رشیدالدّین فضل‌الله همدانی

جامع التّواریخ: خواجه رشیدالدّین فضل‌الله همدانی / جامع عبّاسی: شیخ بهایی

از این اوستا: مهدی اخوان ثالث / از این ستاره تا آن ستاره: سلمان هراتی

از آسمان سبز: سلمان هراتی / صدای سبز: سید علی موسوی گرمارودی / دلاویزتر از سبز: علی مؤذنی

شاهنامه: ابوالقاسم فردوسی / شاهنامهٔ ابومنصوری: عده‌ای از دانشوران خراسان / آخر شاهنامه: مهدی اخوان ثالث

شمس‌الدین و قمر: میرزا حسن خان بدیع / شمس و طغرا: محمدباقر میرزا خسروی

آینه‌های دَر دار: هوشنگ گلشیری / آینه‌های ناگهان: قیصر امین‌پور

بهارستان: عبدالرحمن جامی / گلستان: سعدی شیرازی

تاریخ بیهقی: ابوالفضل بیهقی / تاریخ بلعمی (ترجمهٔ تاریخ طبری): ابوعلی بلعمی /

تاریخ طبری (تاریخ الرّسل و الملوک): محمد بن جریر طبری

ترجمهٔ «تفسیر طبری»: عده‌ای از علمای ماوراءالنّهر / ترجمهٔ «تاریخ طبری» (= تاریخ بلعمی): ابوعلی بلعمی

تذکرهٔ الاولیا: عطار نیشابوری / تذکرهٔ دولت‌شاه: دولت‌شاه سمرقندی / تذکرهٔ شاه‌طهماسب: شاه‌طهماسب صفوی

دری به خانه خورشید: سلمان هراتی / جمشید و خورشید (مثنوی): سلمان ساوجی

عالم‌آرای عباسی: اسکندربیگ ترکمان / جامع عباسی: شیخ بهایی / عباس‌نامه: وحید قزوینی

زمستان: مهدی اخوان ثالث / زمستان ۶۲: اسماعیل فصیح

سیاست‌نامه: خواجه نظام‌الملک توسی / سیاحت‌نامه ابرهیم‌بیگ: زین‌العابدین مراغه‌ای

کشف‌الأسرار و غده‌الأبرار: ابوالفضل میبیدی / کشف‌المحجوب: جلابی هجویری

مجالس‌المؤمنین: قاضی نورالله شوشتری / مجالس‌سبعه: مولوی (مولانا جلال‌الدین محمد بلخی)

در کوچه آفتاب: قیصر امین‌پور / ملاقات در شب آفتابی: علی مؤذنی

ترجمه‌ها و مترجمان آثار

عده‌ای از علمای ماوراءالنهر (در زمان سامانیان) [تفسیر طبری: محمد بن جریر طبری]	ترجمه تفسیر طبری
ابوعلی بلعمی [تاریخ طبری: محمد بن جریر طبری]	ترجمه تاریخ طبری (= تاریخ بلعمی)
میرزا حبیب اصفهانی [سرگذشت حاجی بابا اصفهانی: جیمز موریه]	ترجمه سرگذشت حاجی بابا اصفهانی
ابوالمعالی نصرالله منشی	ترجمه «کلیله و دمنه» به نشر فتی فارسی
سعدالدین وراوینی	ترجمه «مرزبان‌نامه» به نشر فتی و مصنوع فارسی
ایرج میرزا	ترجمه قطعه شعر «قلب مادر»

آثار مهم «نامه» دار

نام مؤلف	نام اثر	نام مؤلف	نام اثر
عده‌ای از دانشوران خراسان	شاهنامه ابومنصوری	عطار نیشابوری	الهی‌نامه
شرف‌خان بدلیسی	شرفنامه بدلیسی	سعدی شیرازی	سعدی‌نامه (بوستان)
نظام‌الدین شنب‌غازانی	ظفرنامه شامی	ظهیرالدین بابر	بابرنامه
فخرالدین عراقی	عشاق‌نامه	فتحعلی‌خان صبای کاشانی	خداوندنامه
وحید قزوینی	عباس‌نامه	سید محمدعلی جمال‌زاده	راه آب‌نامه
عنصرالمعالی کیکاووس	قابوس‌نامه	خواجه نظام‌الملک توسی	سیاست‌نامه
علی‌اکبر دهخدا	لغت‌نامه	زین‌العابدین مراغه‌ای	سیاحت‌نامه ابراهیم‌بیگ
خواجه عبدالله انصاری	مناجات‌نامه	ناصرخسرو قبادیانی	سفرنامه
سعدالدین وراوینی	مرزبان‌نامه	ابوالقاسم فردوسی	شاهنامه